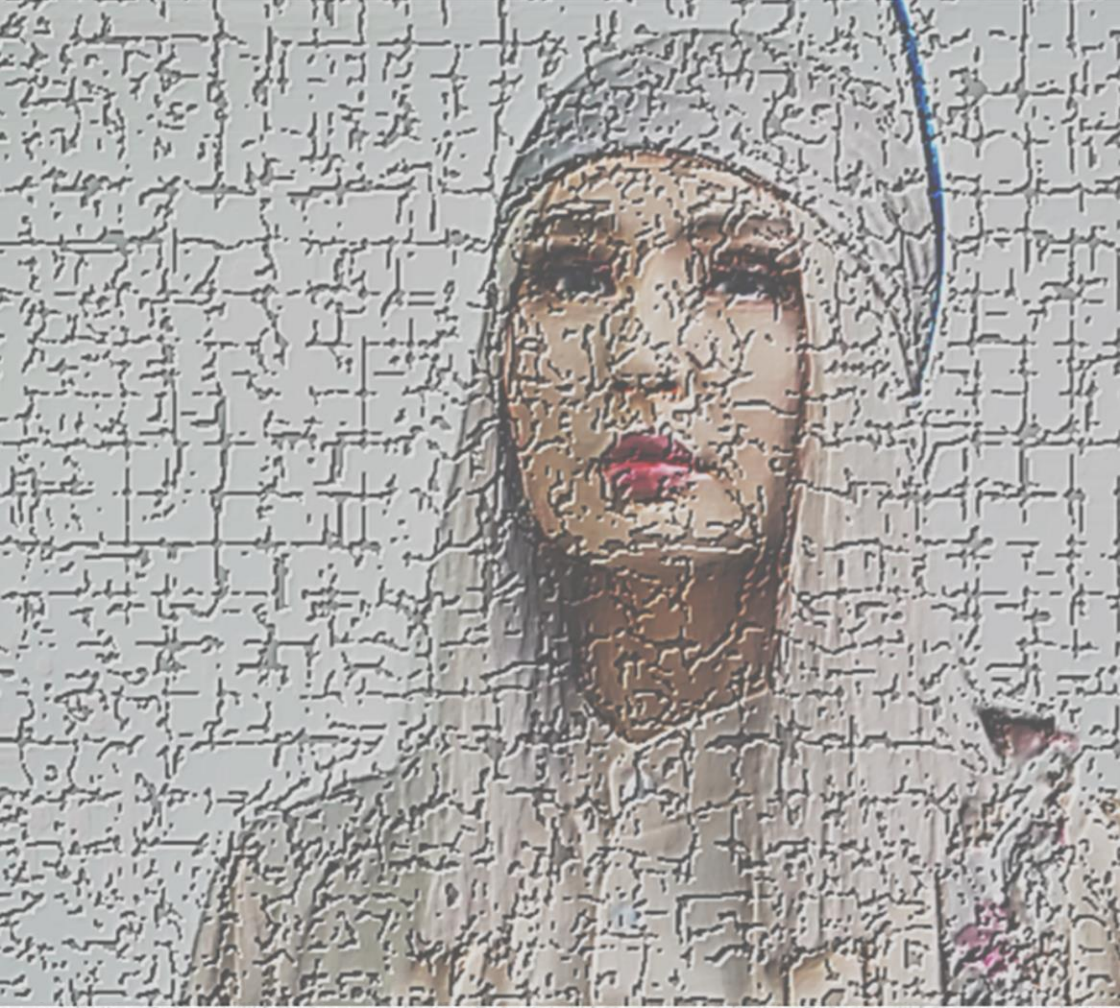

تېمير خاتين

جدي كئمىدى

شراف باش بېكوف

www.ezgu.org

تېمير خاتين

جڏي گُميدي

شرف باش بېكوف

۲۰۲۴ / ۱۴۰۳

کتاب بېلگيلری

کتاب نامی: ټېمير خاتين (جدي کُميدي)

يازووچی: شراف باش بېکوف

نشرگه تيارلاوچی: محبوب الله توران

مقوا چيزووچی: محبوب الله توران

صفحه لرنی ترتيبگه سالووچی: محبوب الله توران

نشر يېری: کابل

نشر يیلې: ۱۴۰۳ / ۲۰۲۴

تيراژ:

بسم الله الرحمن الرحيم

مذره لار

۱	بیرینچی صحنه
۳۷	پرده
۳۷	ایکینچی صحنه
۵۵	اوچینچی صحنه
۶۷	پرده
۶۷	تۆرتینچی صحنه

تېمىر خاتىن

اشتراك اېتووچىلر:

قۇچقار — تراكتورچى

علامت — روبات

عالم جان — ياش عالم

قۇمرى — قۇچقارنىڭ خاتىنى

شرافت — قۇشنى جوان

سلطنت — قۇشنى عبال

سووان — ملا

تراب جان — قۇچقارنىڭ اۋغلى

بىرىنچى صحنە

قىشلاق. عادى، كمترانە حاولى. تۇغرىدە بىر نېچە اوستونلى پېشايوان، اۋنگدە
لستك كىنە كۈچە اېشىگى، آلدىنراقدە ياغاچ كرەوات^۱. صحنەدەگى ھەر بىر جھاز،
ھەر بىر بويومدە نىمەدىر يېتىشمەيدى: اېشىك-دېرەزە راملرىنىڭ^۲ يىرىمى
بۆلگن، يىرىمى نىڭ رنگى اۋچىپ كېتگن؛ ياغاچ كرەوات نىڭ بىر تە آياغى يۇق،

۱ كرەوات: چېركت.

۲ دېرەزە رامى: اېشىكنىڭ آينە سالىنگن ياكە سالىنمەگن ھەر بىر قناتى.

اۋرىنگە غىشت^۱ تېرىپ قۇيىلگن؛ كۆرپە-ياستىققە يىماق توشگن؛ پىئالەلرنىڭ لىبى
اوچىگن ياكە چېگەلگەن^۲، چاينىك نىڭ جۈمرەگىگە^۳ تونوكە كىيگىزىلگەن ۋە ھىكدا.

پىشايوان اوستونىگە قۇچقار ارقان بىلەن چىندىپ تىشلەنگەن، اوست-باشى، افت-
انگارىگە قەرب بۆلمەيدى. شو كۆيى اوخلەپ قالگەن بۆلسە كېرەك، اۋل سېكىن
قىمىرلەپ قۇيەدى، سۈنگ كۆزىنى آچمەي اېسەيدى^۴. آياق-قۇلى نىڭ اۋزىگە
بۇيسونمە ياتگىگە ھىران بۆلىپ، بىر-ايگى چىرەنىپ كۆرەيدى.

قۇچقار (اۋى تامانگە). ھۇۋ، تىرىكمىسەن؟.. (تىپىرچىلەيدى). يېچىپ قۇي دراۋ،
ھۇ-اۋ!.. قۇمى، دېيەپمەن، جەھلىم چىقسە نىمە بۆلىشىنى بىلەسەن-ە؟
يخشىلىكچە بۇشت! (بىر آز كوتىپ). ايې، بىر بلا بۆلگەنمى بونگە؟.. آخىرگى مرتە
ايتەپمەن، اگر حاضر يوگورىپ كېلىپ، قۇلىمنى بۇشتەسەنك...

اىچىرىدن قۇمى چىقەيدى. او اۋتۇز-اۋتۇز بېشلىردە، لېكەن ياشىگە نىسبەتەن انچە كەتتە
كۆرىنەيدى.

قۇمى (ارزلى): نىمە قىلەسىز؟

قۇچقار. قۇيوارمەن!

قۇمى (خۇرلىگى كېلىپ): نىمە؟..

۱ غىشت ~ خىشت.

۲ چېگە: چىننى اسابلىرىنىڭ اولش اوچون ايشلىتىلگەن، ايكىلە اوچى قىرىلگەن مىخچە؛ ايدىشلىرىنىڭ شۈندەي
مىخچەلەر بىلەن اولنگەن، چېگەلنگەن بېرى.

۳ جۈمرەك: تورلى اسابلىرىنىڭ سوۋ تۈشەدىگەن قىسمى، تۈمشۈغى، بورنى.

۴ اېسەنماق: اختيارسىز ھالدا غەزىنى آچىپ، چوقۇر نەفس آلىپ چىقماق، خىيازە تارتماق.

قۇچقار: پتەنگىنى^۱ قۇلىنگىگە توتقۇزەن!

قۇمى (بىر پس اپرىگە طعنە ارەلش قرەب تورەدى-دە، دارىدەگى كىيىم-كېچىكلرىنى يىغىشتىرە باشلىدى): حاضر اپرىدن پتە سۇرب اۇتيرەدىگن زىمانىس.

قۇچقار: ايى! بى پتە كېتەۋېرەن، دې؟ (جواب آلامەگچ). ھېچ بۇلمىسە، بىتە قۇلىمنى بۇشەتىب قۇي، نامرد!

قۇمى: بىتە قۇلىنگىزنى بۇشەنگىم بىلەن فايدەسى يۇق.

قۇچقار: نېگە بۇلمىس اپكەن، قەشىنىب آلمەن.

قۇمى: قەيىرىنگىز قىچىشى يېتى، آيتىنگ، اۋزىم قەشىب قۇيەن.

قۇچقار (بو گېنى كۈتمەگەن ابدى، داۋىرەب قالەدى): سېنىڭ بۇيىنگ يېتمەيدى...

قۇمى. اختيارىنگىز... (كىيىم-كېچىكلرنى كە رۇزغار سومكەسىگە^۲ جايلىە باشلىيدى).

قۇچقار: مېنگە قرە، اۋزىنگ باغلەدىنگىمى يا بىتە-يرىمتەسى قرەشىب يوباردىمى؟

^۱ پتەسىنى قۇلىگە توتقۇزماق: رخصتىنى بېرماق، بۇشماق، ھىدەماق، جۇنتماق.

^۲ سومكە: خلتە، دىستكول.

قۇمرى: سىزگە بس كېلىپ بۇلر كىمى، بونقە وقتدە تراكتور بۇپ كېتەسىز-كو!

قۇچقار: كىم كېلدى؟

قۇمرى: قىشلاق نىنگ يىرمى كېلدى. بقىرە وېرىپ، دىيانى باشىنڭىزگە كۈترىدىڭىز. آلتى كىشى آرنڭ اپىلەدى-يە.

قۇچقار: آلتى كىشى؟ (تۇنغىللىب) كۈپچىلىك يىشى-دە، كۈپچىلىككىن
اۋرگىلەي... سفر ھەم بارمىدى؟ اھ؟

قۇمرى ايندەمەي ايشىنى قىلە وېرەدى.

سېندىن سۆرەيە پىمىن، گرنگمىسن؟!

قۇمرى: ھە، بار اېدى.

قۇچقار: تىغىن كىم چىقىدى؟

قۇمرى: نىمە فرقى بار؟

قۇچقار: فرقى بار! اېرتەگە كىمدىن عذر سۆرەشىمنى بىلىشىم كېرەكمى؟ اي...
بوگون، دېگنىم.

قۇمرى: محى دىن اكە نىنگ اوغلى اىگىتە اورتاغى بىلن ارمىەدن^۱ كېلگن اېكن.
آتپوسكەگە^۲. اول اوچ كىشى بۇلىپ اۋشەلر چىقىشىدى. ھېچ بۇي بېرمەدىڭىز.

۱ ارمىە: قوراللى كوچلر.

۲ آتپوسكە: تعطىل.

قۇچقار: ھەممە، ارىيە ھەم بىس كېلالمەدى، دېگىن؟

قۇمى: كېيىن مەي دىن اكا بىلەن سەفەر اكا لار چىقىشىدى.

بەت | ۵

قۇچقار: يەنە؟

قۇمى: شو...

قۇچقار: ئالتى كىشى، دېدىنە-كو!

قۇمى: مېن ھەم سەل-پەل قەرەشوار دىم...

قۇچقار: «سەل-پەل» مەش! يېچىلمەياتىدىن ھەم بىلوودىم، سېنىڭ قۇلىنىڭ تېككىنى! مال ارقانلەپ ئۆرگەن قالىڭىز-دە، باغلىغان توغۇنىڭىز مەزاسى! ھەم يېچالمايدى! ئاي، قەرەشوارمەي كېت! بۇيى، كېچىردىم، قۇلىنى بۇشت. قۇمى «يۇق» دېگەندەي باش چىقەيدى.

بو اويدە مېن كىمەن ئۆزى، ھە؟ (بۇيىرىپ). قۇچقارمەنمى يا قۇچقارمەنمى؟! قۇچقارمەن!!! (بىردىن پەست توشىپ). قۇچقار اېكەن، دېپە باغلىپ تەشەببۇسەيدىمى؟!.. شۇرى بار آدم اېكەنمەن ئۆزى... (يەنە بۇيىرىپ). ھېچ بۇلمەسە، سوو بېر، اېچىمەن يانەپ كېتەيىتى!

۱ مەزاس: جەربە دېگەن جەرك.

قۇمرى دستەسىز كروچكەدە^۱ سوو آلىپ چىقىپ، ايچىرىپ قۇيەدى. (تۇنغىللىب.)
قۇلدىن بېرگىنگە قوش تۇيمىس... اۇتير مۇنداق. قۇمرى اطاعتكارلىك بىلەن
اۇتيرەدى.

اېندى بىر باشدىن گېيىرىپ بېر: كىم نىمە دېدى، نىمە قىلدى؟ يۇق، نىمە قىلگىنى
كېرەك اېمىس، قىلگىن ايشى باشىدىن قالسىن! كىم نىمە دېدى؟
قۇمرى: «قۇچقارمىس، ھۇكىز اېكنىس»...

قۇچقار: اۇچىر آوازىنگىنى! (تېپىرچىلىپ.) حاضر، لېكن...

قۇمرى: واى، مىدىن اكه نىنگ گېلىرى-دە، مېنگە نىمە دېيسىز؟

قۇچقار: مىدىن اكه، دېگىن؟.. (بىردىن.) اۋزى نىنگ كۈزى اوگى نىكىگە^۲
اۋخشەيدى، بىلدىنگىمى؟! كېين-چى؟

قۇمرى: سفر اكه «بۇنگە ھېچ عقل كىرمەدى-كىرمەدى-دە» دېدىلر. «نە كتە نىنگ
گېينى آلەدى، نە كىچىك نىنگ، تاووقچەلىك عقلى يۇق...»

قۇچقار: اۋزىنگىن قۇشمەى گېير!

قۇمرى: واى، اۋزىمدىن قۇشىب، نىمە؟..

قۇچقار: ھە-ھە؟

^۱ كروچكە: دۇلچە، سوو اېچەدېگىن ايدىش.

^۲ اوگى: يىرتقىچ قۇشلارنىنگ بىر تورى.

قۇمرى: «حكومت ايچمنگلر، دېب قرار چيقرىب قۇيىبدى، بو احماققە شويم تائير قىلمەيدى»، دېدىلر.

بېت | ۷ **قۇچقار:** ها-آ، قرارنىيم بىلركنلرمى! اۋزى سگىزىنچى صنفده قالىپ كېتگن! چلەسواد! رسمى يۇق اپكن، دېب گزىت^۱ اۋقىمەيدى!

قۇمرى: اۋزىنگىز هم اۋقىمەيسىز-كو؟

قۇچقار: مېن وقتىم يۇقلىگىدن اۋقىمەيمىن، او سوادى يۇقلىگىدن اۋقىمەيدى! سفر-كو، مىلى. سېن-چى، سېن؟ شونچە گېنى ابشيتىب، قنقە قىلىپ چىدب توردينگ؟ اپرىنگى شولرگە تلەتیب قۇيەوېردىنگىمى؟ اي، سېنى خاتىن قىلىپ يورگن مېنگە مىنگ رحمت-اي! خۇپ، سالدتلر^۲ نىمە دېيىشدى؟

قۇمرى: «رس، دووه، وزەلى» دېيىشدى.

قۇچقار: نىمە-لى؟

قۇمرى: «وزەلى».

قۇچقار: «وزەلى»، اۋقىمەگن! «رز-دوه»مىش! نىمە، ارمبەدە فقط ايگىگچە سىنشىنى اۋرگنر اپكىمى؟ بىر موندەى، يوز-يوز اېلىككەچە سىنمەيدىمى، مېن اۋزىمگە كېلىپ آلەيمىنمى! سولەيىب ياتگن بوكسچىگە يىم اۋنگەچە سىنەيدى-كو، شونچەلىك هم بۇلمەدىكىمى؟ مىلى، بۇلر ايش بۇپتى، قۇلنى يېچ.

^۱ گزىت: گزىتە، مجله، نشرىه.

^۲ سالدت: عسكر، جنگى، حربى كېشى.

قۇمرى (اچىنىپ، صدق دلدن): يېچالمەيمەن، ددەسى، مېندىن خفە بۇلمىنگ. توشلىكدن كېين قىشلاق آقساقاللىرى كېلەمىز، بىر يىخشىلب گېلىشىپ قۇيەيلىك، بۇلمىسە دۇمىنى اوشلىتمەيدى، دېب كېتىشىدى...

قۇچقار: نىمە، مېنىڭ دۇمىنى اوشلىشدىن باشقە ايشى يۇق اېكنىمى اولرىنىڭ؟ آقساقاللىرىمىش يەنە..!

قۇمرى (اچىكرىگە): ترابجان، بۇلە قال، بالم!

قۇچقار (خاتىنى نىڭ ترددگە توشگىنىنى اېندى پېقب): ھە، يۇل پۇستىك؟

قۇمرى: كېچە نىمە دېدىڭىز؟

قۇچقار: نىمە دېمىمىز؟

قۇمرى (يىغلىمىرەب): آيتەدىڭىنىڭىزنى آيتدىڭىز...

قۇچقار: آيتەدىڭىمىز نىمە اېكن؟

قۇمرى: ھلى آدملىر كېلىپ، توشونتىرىپ بېرىشەدى. مېن بالەلرىمنى آلىپ، آيىملىرىكىگە كېتدىم. مەكتىدىن تۇغرى اۋشە ياققە بارىشەدى.

قۇچقار: ايې، جىنى مىسن، وبى؟ آزگىنە شۇخلىك قىلىسك، قىلىيىمىز اېندى. يىگىتچىلىككە نىمەلر بۇلمەيدى...

قۇمرى (يىغلىماقدىن بېرى بۇلىپ): بو شۇخلىكلىرىڭىز اۋن آلتى يىلدىن بېرى (كۆلىنى بۇغزىگە آلىپ بارىپ) مەنە بو يېرىمگە كېلگەن...

قۇچقار: نالىمە، ھۈو، نالىمە! بالە-چقەنگ آلدینگە، يېب-ايچىشەن كىمىنگ
يۇق، يەنە نىمە كېرەك سېنگە؟

بېت | ۹

قۇمرى: بىراو سىزگە، آچ قالدىم، دېيىتتىمى؟

قۇچقار: نېگە بۇلمەسم، «او يېرىمگە كېلگن، بو يېرىمگە كېلگن» دېيۈپرەسن؟
كېلگن بۇلسە كېلگندىر...

شو پىت بېش-آلتى ياشلر چمەسىدەگى ترابجان يوگورگىنچە حاۋلى نىنگ
نرىگى بېتىگە اۋتىب كېتە باشلەيدى. ددەسىگە كۈزى توشىب، سويونچى
آلماقچىدە، ھاۋلىقىب اخبارات بېرەدى.

ترابجان. ددە، بىز بوويملرنىكىگە كۈچىب كېتركنمىز! (قۇچقارنىنگ باغلىق
تورگىگە حىران بۇلىپ.) ايي، نىمە قىلىپ توربىسىز ددە؟

قۇچقار: كىم؟.. مېنىمى؟.. ھە اېندى، بووينگىنىكىگە كۈچىب كېتەدىگن
بۇلسك، اوينى تشلب كېتەمىزمى، آرقەلب آپكېتەمىز-دە، اۋغىلتاى! حاضر،
بىرپىس نفسنى راستلب آلەى، كېين «يا پىرىم» دېب كۈترەمىز-و، كېتەۋېرەمىز.

ترابجان نىنگ ايشى شاشىلىنچ شېكىللى، ددەسى نىنگ گېينى آخريگچە
ابشىتمەى، يوگورىب چىقىب كېتەدى.

(قۇمرىگە.) بالە نىنگ آلدیدە شىرمندە قىلدینگ-كو آدمنى!

قۇمرى: مېنى اېل-يورت آلدیدە شىرمندە قىلگىنىنگىز-چى؟

قۇچقار: ايچگن مېن، سېن نېگە شىرمندە بۇلەسن؟

تراپ جان (قېتىب كېلىپ، تامگە قرە گنىچە): كوچىنگىز يېتمەيدى-ياو، ددە.

قۇچقار (مأیوس): بىتە عمارت نىمە بۇپتى، اۋغىلتاي، بو يېلكەلر قنقە يوكلرنى كۇترمە گن...

قۇمرى: بۇلە قال، بالەم. (سومكەنى آلىپ، اۋغلىنى يېتكە گنىچە). يخشى-يامان گپ اۋتگن بۇلسە خفە بۇلمىگ، ددەسى...

قۇچقار: كېتسنگ يېچىپ كېت، ھۇو! انصافىنگ بارمى اۋزى، قنقە آدمسن؟! (قۇمرى چىقىپ كېتىپ). مستلىگىمدە اوريپ، معيوب-پەيىپ ھەم قىلىپ قۇيمە گن اپكەنن — جىم گىنە اويىدە اۋتيردى... (اطرافگە چارەسىز اۋنگلەيدى. الم بىلن قندەيدىر كوينى خىرگايى قىلەدى، سۇنگ قۇشنى حاۋلى تامانگە قىچقىرەدى). بازارتاي! ھۇ-اۋوو، بازارتاي! بىر تورقىنگىزنى كۇرستوارىنگ، بازارتاي-ھا..!

دېۋار آشە شرافت مۇرەلەيدى.

شرافت: ھە؟ واى، اۋلەى...

قۇچقار: ھلىگى... يخشىمىسىز، كېلىن؟

شرافت: رحمت...

قۇچقار: بالەلر يخشىمى؟

شرافت: ھە، يوريشىبىدى...

قۇچقار: شو، دېسنگىز... بازارتاي اويىدەمى؟

شرافت: بازارۋاى اكەم ايگى قاپ گىنە بادرنىگ آلىپ، بازارگە كېتۋودىلر.

قۇچقار: ھە-ھە... اويدە بۇلسە تاك قىچىسىنى بېرىپ تورسىن، دېودىم. ايشكام
جە تروە قىلىپ كېتىدى...

شرافت: كېلسەلر اۋزلىرىدىن سۆررسىز، بۇلمسە اورىشىپ بېرەدىلر. (غايىب
بۇلەدى.)

قۇچقار: قورومساق! اېنگ يىقىن جۈرەممىش يىنە! (بىر-ايگى چىرەنىپ كۆرىپ.)
اي، خدا! سېنگە نىمە يامانلىك قىلوودىم-ھە؟ (يىنە تىپپىرچىلەيدى، خواطرلىنىپ
تېپەگە قرەب قۇيەدى.) باسىپ قالمىمىكن؟.. (تۈستىن، كۈچە تامانگە.) اي
كېتىسنگ كېتەۋېر! آنەسى اۋىمەگنىگە اويلنەسم، مېن ھم يورگن اېكنمىن! (الم
بىلن.) ھېچ بۇلمسە، كېتەياتگنىدە قۇلىمنى يېچىپ كېتەدىگنىگە اويلنەمن...

تشقىرىدىن ماشىنەنىڭ^۱ كېلىپ تۇختەگنى اېشىتىلەدى. كۆپ اۋتمەي، عالم جان
بىلن شوفېور^۲ آدم بۇيى كېلەدىگن ياغاچ قطينى قىينەلە-قىينەلە كۈترىپ
كىرىشەدى.

عالم جان (شوفېورگە): رحمت، آغەينى. (پول بېرىپ.) منە. يىخشى بارىنگ.
(شوفېور چىقىپ كېتىگچ، او ياق-بو ياققە اَلنگلەيدى.) كىم بار؟ قۇچقار اكە!
تراب جان! (اۋزىچە.) اي، اېشىك آچىق-كو... (چقىرىپ.) كېننايى^۳!

قۇچقار: كېننايىڭ آنەسىنىكىدە. كېتىپ قالدى... خاتىن — جفا، عالم تاى..!

۱ ماشىنە: ماشىن، موتر.

۲ شوفېور: موترىوان، درېور.

۳ كېننايى ~ كېلىن آيى: چېچە، يىنگە.

عالم جان: اي-اي، قۇچقار اكە، السلام و عليكەم! منە، تەين كېلدىك-دە.
(كۆرىشماقچى بۇلىپ كۆل چۆزەدى.) ايي؟.. كىم بونقە قىلدى؟

قۇچقار: كىم بۇلردى، بونقە بى معنى نرسە فقط بىزنىڭ خاتىندىن چىقەدى!
عالم جان: اي-اي، چتاق بۇپتى-كو... كېتىپ قالدېلر، دېنگ؟ آنگ... نېگە باغله دېلر؟

قۇچقار: اي، عالمتاى، سورىشتىرىپ نېمە قىلەسىز، اول قۇلنى يېچىسنگىز-چى!
كېچەدن بېرى آنەمنى اوچقۇرغاندىن كۆردىم!

عالم جان: ھە-يە... (يېچەدى، اونىڭ بېلىدىن آلىپ، كرەواتگە اۆتقزەدى).
كېچەدن بېرى تورىيىمىن، دېنگ؟

قۇچقار: واى، جانىم-اي!.. شو، خاتىن ذاتىنى كىم اۋىلىپ چىقرگن اېكن-ە،
عالمتاى؟

عالم جان (كولىپ): بىراونى بىراو اۋىلىپ چىقرەدىمى، قىزىقمىسىز. خۇش،
ساغلىكلر يىخىمى، قۇچقار اكە؟

قۇچقار: زۇر! آندەى! (اوستونگە اشارە قىلىپ.) انە، آنگە اۇخشىب تىگە تورىپ
اوخلەيىمىز!

عالم جان: ھە-ە، كېننايىم نىڭ كېتىپ قالگنلرى يىخشى بۇلمېدى. جىيىنلرگە
ھەر خىل اۋيىنچاق آلىپ كېلوودىم...

قۇچقار (عصبى): قۇبە وېر، اۋزىمىز اۋىنەيىمىز!

عالم جان (حاولىنى كۆزدن كېچىرىپ): خفە بۆلمىگە-و، قۇچقار اكە، كېنىيىمگەيم قىيىن-دە. احوالى قرەنگ: ھلىيم اۇچاق، ھلىيم تېزەك ياقىلەدى. پراگرس^۱ يۇق.

قۇچقار: نىمە-گرېس؟

عالم جان: پراگرس. ترقىيات.

قۇچقار: پراگرس بار. ايلگرى تېزەك ياقىلردى، اېندى تېزەكنى سالىركە^۲ بىلن ياقەيىمىز. يىخشى يانەيىتى. تۇغرى، طعامدن سل-پل ھىدى كېلەدى-يو، لېكن اۋرگنىب كېتر اېكن آدم.

عالم جان: بىر حسابگە، سىزگەيم قىيىن، شونچە بالە-چقە... ھېچقىسى يۇق. قۇچقار اكە، يىقىندە ھەمەسى يىخشى بۇپ كېتەدى. منە، حاضر «عايلەنى پلانلشتىرىش» دېگن بىر گپ چىقىپ تورىيدى.

قۇچقار: نىمە-لشتىرىش؟

عالم جان: پلانلشتىرىش. بو گپ نىنگ معنایسى شوکە، يىخشى یشش اوچون بالەنى اوچ-تۇرتتەدن آشىرمىسلىك كېرەك.

قۇچقار: اي!... خدانىنگ اۋزى بېرىپ تورسە نىمە دېيسن؟

عالم جان: ھە اېندى، خدا بېرمەيدىگن قىلىنەدى-دە.

^۱ پراگرس (Progress): ترقىيات، تىكامل، حرکت.

^۲ سالىركە: موبایل؛ اۋزىگە خاص ھىدىلى ماىسىمان سۈيۈقلېك.

قۇچقار (گۇيا توشونگندەي): ھە-ھە... شونقە دې؟ او... قنقە بۇلەدى اۈزى، خاتىنلار يېمىزنى بىر بلا قىلىشە دىمى يا بىز اپر كىلرنى اختەلشە دىمى؟

عالم جان (كولىب): آبا، قۇچقار اكە-اي..!

قۇچقار (خجالتلى): ھە اپندى، توشونمە گندن كېين قىين-دە...

عالم جان: بو تدبىر سىز و سىزگە اۋخشە گىلرنىنگ منفعتى يۇلىدە بۇلە يېتى. بالە-چقە دېب عمرى اۋتىب كېتمە سىن، بولر ھم آدمگە اۋخشىب يشە سىن، دېگن گپ بار بونىنگ تگىدە.

قۇچقار: يۇق. تگىدە گى گپ يىخسى اپكن-و، لېكن باشىمىزگە قۇيلرنىنگ كونى توشمىمىكن، دېيىمەن-دە.

عالم جان: قىسى قۇيلر؟

قۇچقار: بىلمەيمەن، اپسىنگدە بارمى-يۇقمى، بىر پىتلر س ج ك مى، پ ج ك مى دېگن بىر بلا چىقوودى. ھلىگى، قۇيلرنى صنعى اورچىتىب، كۇپراق قۇزى آلىش اوچون-دە. نتيجه نىمە بۇلدى؟ قۇىنىنگ ذاتى آينىدى، قارەكۇلدن صفت قاچدى، ھر خىل كىسلىككە چلىندى. شو، تورىب-تورىب عالملىرىنگگەيم توشونمەي قالەمن-دە، عالمىتاي. بىر قرەسنگ، قۇيلرگە قرەب «كۇپ توغ» دېيدى، بىر قرەسنگ، اۈزبېككە قرەب «كم توغ» دېيدى...

عالم جان: كېچىرە سىز-و، قۇچقار اكە، آدم دېگن آغزىگە نىمە كېلسە قىترمەي كېچىرە وېرە دىمى! نىمە دېيە تگىنىگىزنى توشونەيپسىزىمى؟ اۈزبېك قەياقدە-يو، قۇى قەياقدە! اي، توبە... (كويىنىب). بو يېردە گپ خلق نىنگ تورموشىنى

يخشىلىش حقيده بارەيىتى! اۆزىنگىز مونداق بىر اطرافىنگىزگە قرەنگ، آينىقسە قىشلاقلاريمىزدە تورموش درجەسى نھايتدە پست! چىدەب بۆلمەيدىگن درجەدە پست!

بېت | ۱۵

قۇچقار (آغرىنىپ): پست، دېگىن؟ سېنلرنىكى بلندىمى؟ (عصبى). اۋىگن، عالم آدمىن، كۈتر-دە پست بۆلسە! «پرىگىرس-مىرىگىرس» قىلەسن بو يېرگە كېلىپ آلىپ! خاتىنلرنىنگ قارنىگە آسىلگونچە پختە تېرەدىگن ماشىنەنى اپىلنگلر!

عالم جان: نىمە، بىزنى حكومت نىنگ پولىنى شونداق يېپ ياتىدى، دېپ اۋىلەيپسىزىمى؟ بىز ھم قىدىرەيپمىز، ايزلنەيپمىز، اۋىلەيپمىز.

قۇچقار: اي، بىرتە پختە تېرەدىگن ماشىنەنى اېلىك يىل اۋىلەيدىمى! گاه رولىنى^۱ اۋزگرتىرەسنلر، گاه كابىنەسىنى، گاه اۋتىرغىچىنى — بۆلدى! بىز، ينگى ماشىنە كېلر اېكن، دېپ دۋېيمىزنى آسمانگە آتىپ يورەمىز. قرەسك، اۋشە-اۋشە — خالخورە نىنگ تياغى!

عالم جان: تۇغرى، لېكن بو معمانى اساسى مقصددن كېلىپ چىقىپ، كمپلېكس حل قىلىش كېرەك.

قۇچقار: نىمە-پلېكس؟

عالم جان: كمپلېكس. اساسى مقصد نىمە؟ پختەنى صفتلى تېرىپ آلىشىمى؟ انه شو مقصددن كېلىپ چىقىش كېرەك. پختە تېرەدىگن ماشىنەنىنگ شكلى قنقە

^۱ رول: اشترىنگ.

بۇلەدى — بونىنگ اهمىتى يۇق. مېمى، يىخى تېرسىن. مېن بو بارەدە باشقە يۇلدن كېتەيپمەن، قۇچقار اكە. كۇپراق مۇسالىنىنگ اېستېتىك تامانىگە اعتبار بېرەيپمەن. بىر تصور قىلىنگ-ه: پختەزاردن خاتىن-قىزلىرىنىڭ قووناق كولگىسى اېشىتىلىپ تورىدى! قىي-چوو، ھزل-ھوزىل! كېچقورونلىرى قىشلاق كۈچەلرىنى تۇلدۇرىپ، قىز-جۇانلار اۋىشەيپتى! كۆرىپ كۆز قووانەدى، دل يېرەيدى! «تر-تر-تر» قىلىپ كۈچەدن تراكتور اۋىتىنى قەياقدە-يو، قۇنغىراقىدە اۋازى بىلەن كۈنگىللىرىنى اېنتىكتىرىپ، قىزلار اۋىتىنى قەياقدە! فرقى بارمى؟ شونىنگ اوچون مېن پختە تېرەدىگەن ماشىنە اېمىس، پختە تېرەدىگەن الكترون روبات اوستىدە ايشلەيپمەن. تشقى كۆرىنىشى آدمەن فرق قىلمەيدى. كۆرەدى، اېشىتەدى، گېرەدى! تەنەسى ھەم پلاستىك ماترىالدىن يىلگەن...

قۇچقار: نىمە-ستىك؟

عالم جان: پلاستىك. فقط تشقى كۆرىنىشى اېمىس، خى-حرىكى، اېما-اشارەلىرى، گپ-سۆزى آدمگە ماكسىموم^۱ درجەدە يىقىنلىشتىرىلگەن.

قۇچقار: نىمە-سىموم؟

عالم جان: ماكسىموم. مثلاً، باشقروو بلاكىگە يومار^۲ حىسى بىلەن باغلىق مىكروسىخېمە اۋرەنەتەلسە...

قۇچقار: نىمە-سىخېمە؟

^۱ ماكسىموم: حداقل، نەپەتدە يىقىن.

^۲ يومار: كىچىلىكلەر، ايرىم واقىعە و حادثەلەرنى كولگىلى قىلىپ، ھزل آموز تصويرلەرى يىلىش، اولەرنى بې غرض ھجو قىلىش.

عالم جان: مىكروسىخېمە. ئۆرنە تىلىسە، نەھىتدە ھەزلىكش، قووناق، بىر ئاز شەدداراق عىالگە ئايلەندى. لىرىك ھەسلى مىكروسىخېمە ئۆرنە تىلىسە، عىاللارگە خاس نزاكت، ئابا پىدا بۆلەدى.

بېت | ۱۷

قۇچقار: نېگە عىاللارگە خاس؟

عالم جان: اىيە، بايەدن بېرى نېمە دېيىمەن؟ روبات عىال شەكلىدە بۆلىشى كېرەك-دە، بۆلمە نېمە قىزىغى بار؟ كۆردىنكىزىمى، بىر ئاق بىلەن ئاينى قويناىنى ئورەيىمىز: ھەم خاتىن-قىزلىرىمىزنى ئايرى قۇل مەنتىدىن خالاس قىلەمىز، ھەم پەختەزاردىن قىز-جۇانلارنىڭ كۆلگىسى جىرەنگە تۈرەدى!

قۇچقار: كۆلەدىيىمى؟

عالم جان: بۆلمە سەم-چى! كۆلەدى، بېقىرەدى، شىۋىرلەيدى! بو مىكروسىخېمە لىرىكىگە باغلىق.

قۇچقار: شۇنقە دې؟ خۇپ ئۆشە... عىال-روباتلارنىڭ ئىشەن كېيىن گاراژگە بارىپ ياتەدىمى؟

عالم جان: شۇندەي دېسەيم بۆلەدى. لېكىن، گاراژلار ياتاقخانى تەييار قورالەدى. كېيىن، قۇچقار ئاكا، بو روباتلار جۈدە ارزانگە تۈشەدى، ياقىلىغى كېرەك ئېمىس — بىرلىرىدىن ئايرىقلىنىدۇ. ئاينىچىدىن، ئۇلارنى بىر تۇتۇش ئىشلىتىش مەمكىن. ئاينىق دېمەيدى، ساۋۇق دېمەيدى، كېچە سىمى، كۈندۈزىمى — ئاينىلەيۈرەيدى!

قۇچقار: ئاينىق ھەم سۈرمەيدى؟

عالم جان: البته-دە! مەھمى، بوپروقى سۆزسىز بىرەدى، «غىدى-بىدى» قىلىپ
اۋتىرمەيدى. «ھەمە پختە تېرىمىگە!» دېب بوپروق بېرىلسە، ھەر قەندەى ايشىنى
تەشەب، دلەگە چىقىپ كېتەۋېرەدى!

قۇچقار: اوندە چىندەن ھەم آدمگە اۋخىشەر اېكن. مەنە، بىز ھەم «پختە تېرىمىگە»
دېگەن گېنى اېشىتىشىمىز بىلەن ھەمە ايشىمىزنى يىغىشتىرىپ قۇيىپ، دلەگە
چىقىپ كېتەۋېرەمىز. بالەلرېمىز اۋقىشىنى تەشلەيدى، خاتىنلرېمىز اېمىزىكلى
بالەسىنى.

عالم جان: انە شونىنگە اوچون ھەم روباتلر كېرەك-دە! مەنە سىز، بالەلرېمىزنىڭ
اۋقىشى نىمە بۇلەدى، دېپىسىز، عياللرېمىز ياش بالەلرېنى قەيەرگە قۇيەدى،
دېپىسىز. روباتگە بونىنگە ھەمىتى يۇق. توشونەپىسىزىمى؟ او فقط ايشلەيدى!
ايشلەيۋېرەدى، ايشلەيۋېرەدى، ايشلەيۋېرەدى!

قۇچقار: بىز ھەم ايشلەيۋېرەمىز.

عالم جان: لېكن، سىز آدمسىز! او — روبات، توشونەپىسىزىمى، روبات! ماشىنە!
قۇچقار: ھە-ھە... بونى-كو درست اۋىلبىسن، عالمىتاي. لېكن او ماشىنەنگە قىچان
تىار بۇلەدى، تويەنىنگە دۇمى يېرگە تېككەندەمى؟

عالم جان: سىز، قۇچقار، كە، عالملىرىنى جە اۋنقە يېرگە اۋرەۋېرەمىڭ. بىز ھەم بىر
نىمەلر قىلىپ يۈرگەندىرەمىز. مەنە، مېن يېتتى بىلدەن بېرى اۋشەنقە روبات اۋستىدە
ايشلەيپەن. يېتتى يىل-ئە! نەھەت، قۇچقار، كە، بىرىنچى، تەجرىبە نەسخەسى تىار
بۇلدى! لابراتۋار سىناۋىدەن يىخشى اۋتدى، اېندى تەبىئەي شرايطدە، دلەدە سىنەب

كۆرەمىز! (قۇتى نىنگ اطرافىدە ھەم ھىجان، ھەم فخر بىلەن ئايلاندى). يۈرەگىم
اورىپ كېتەيپتى، قۇچقار اكە..!

قۇچقار: شۈنىنگ ئىچىدەمى؟ يۇغ-اي...

عالم جان: دقت!

عالم جان قۇتى نىنگ قاپقاغىنى ئاچقان ئېدى، ئو يېردە، قۇغىرچاققە ئۇخشىپ
كېتەدىگەن، نەھەتتە گۈزەل قىز توردى. بىنىگە سىلىق، يىلتىراق مەنە تارتىلگەن.

قۇچقار (ھىرتەن ئاغزى ئاچىلىپ): وا-آ!..

عالم جان (فخرلىنىپ): قەلەي؟

قۇچقار (يېردەن): ئاي-اي، ئادەمنىڭ باشىنى قاتىرەسە-ئە! مەزىن نىنگ^۱
ئەنەسىگە كىيىم كىيىغىزىپ قۇيەدىگەن-كۈ بو!

عالم جان (خەفە بۇلىپ): يېتتى يىللىك مەننىم بو! «مەزىن» مەش-ئە!

قۇچقار: راستەن-ئە؟ (يەنە بارىپ ئوزاق تىكىلەدى، ئوشۇپ كۆرەدى). ئەلامەت،
ئەلامەت..!

عالم جان (سېۋىنىپ كېتىپ): يىشەن، قۇچقار اكە! ئاي، بارمىسىز! قەرەنە، بۈنگە
نام تاپالمەي يۈرۈۋىدەم ئۆزى. دېمەك، «ئەلامەت-۱»!

قۇچقار: نېگە «يېر»؟

۱ مەزىن: دۇكان، سوداخانى.

عالم جان: كېين «ايگى» «اۋچ»، «تۇرت» لرى ھىم بۇلەدى-دە! بوتون رېسپوبلىكە^۱ اوچون، بىلەسىزىمى، بونقەدە ھىلى قنچە-قنچەسى كېرەك؟

قۇچقار: ھە-ھە... خودى تىرىكەدى-ھە، توبە!.. گىپىرەدى، دېدېنگىمى، عالمى؟

عالم جان: حاضر... («دىپلومات» ىدن گوگرد قىلى سىدەى كېلەدىگىن بىر قنچە يوپقە پلاستىكلرنى آلىب.) منە، منەويلر — مىكروسىخېمەلر. ھەمەسى ھەر خىل مقصددە ایشلەتیلەدى. (روباتىنىگ بىلكەسىدەگى قاپقاغىنى آچىب.) منە بو بىرىگە كېرەكلى مىكروسىخېمەنى اۋرنتەمىز. كېين موندەى قىلىب، قاپقاغىنى ياپىب قۇيەمىز. انە، تيار! اي، خدا، شىرمندە قىلمە! (روباتىنىگ توگمەچەسىنى باسەدى.)

علامت اول كۈزلرىنى پىرپىرەتىب قۇيەدى، سۇنگ بىر نېچە قدم آلدىنگە يورىب، تۇختەيدى.

علامت: الله، الله!.. واى، اۋرتاق جان، اۋزىنگىمىسن؟ آۋازىنگى اېشىتەدىگىن كون ھىم بار اېكن-كو. بىرم ساغىندىم، بىرم ساغىندىم، اۋلىب قالەى دېپىمن!.. ھە، كېچەچى، اۋشە سېن ايتگن زارمندەنى^۲ مقدس نىنگ قولاغىدە كۈردىم. قولاق اۋلگور سوپرەدەى^۳ بۇلگىدىن كېين ھەمە نرسەىم ىرەشەۋېرمىس اېكن، اۋرگىلەى!

^۱ رېسپوبلىكە: جىمھورىيت، دولت.

^۲ زارمندە (زارماندە): زار قالگور، قورىب كېتگور.

^۳ سوپرە ~ سفىرە.

عالم جان (اۋچىرىب): اي، بو سېكرېتر-ماشىنىستىكە لرنىكى-كو... (باشقە مىكروسىخېمە آلىب). بو نېمە اېكن؟ كۆرەمىز... (قۇيىب، توگمە چەسىنى باسەدى).

بېت | ۲۱

علامت (اۋتە جدى): ...شوندىكى خلاصە كېلىپ چىققەدى كە، پلانلشتىرىش تشكىلاتلىرى و خلق خۇجەلىگى اورگانلىرى دولت پلانلىرىنى ايشلب چىقىشىدە رېسپوبلىكەمىزدەگى سوو رېسورسلىرىنى^۱ حسابگە آلىشلىرى ضرور...

عالم جان (اۋچىرىب): بويمەمس... شو، يازىب قۇيىش كېرەك اېكن-دە. (باشقە سىخېمە اۋرنتەدى).

علامت (اۋل بىر آز كىتىرلب تورىب، سۈنگى بىلد و ياقىملى آواز بىلن كويلەيدى): «يەنە اۋىنەلىك، يەنە كويلەلىك، اقبالىمىز پارلاق اېكن دوران سورەلىك! يەنە اۋىنەلى...»

عالم جان روباتنى اۋچىرەدى. قۇچقارنىنگ حىرتدن مى، قۇرقوودن مى، اغزى آچىلىپ، كۆزى خانەسىدن چىققودېك بۇلىپ تورردى.

قۇچقار: آ-عالمى!.. بويم، هلىگى، مگنىتوفون دەي^۲ گپ اېكن-دە، ھ؟ قنقە كسىت قۇيسىنگ، اۋشەنقەسىدن آيتسە...

عالم جان: ھە، پرىنتسىپ^۳ دېيرلى بىر خىل.

^۱ رېسورس (Resource): مەنبە.

^۲ مگنىتوفون: آوازنى الكىترومگنىت اصول بىلن يازىپ آلەدىگن و اېشيتتىرەدىگن ماسلمە، آپارات.

^۳ پرىنتسىپ ~ پرىنسىپ: اصول، روش.

قۇچقار: نېمە-تسېپ؟

عالم جان: پرىنتسىپ.

قۇچقار: ھە-ھە... شېرەلى دىن يۇقىمى؟

۲۲ | بېت

عالم جان: يۇق. رادىودىن تېجىرە اوچون دوچ كېلگەن اشولەننىڭ ايككى سىطرىنى يازىپ قۇيىودىك-دە. (ىنگى سىخىمە اۋرنتەدى.)

علامت (كوتىلمە گندە): ھە، آغىزگىنەنگەن قانىنگ كېلسىن سېنىنگ!
ساچىنگى بىرتەلب يولىب، باشىنگى كاپتاك^۱ قىلىپ قۇيەيمى؟! قىرىلىپ گىنە
كېت الايىم! «غىنگ» دېب كۇرچى، نېمە قىلر اېكنىم!

قۇچقار (اېسخانەسى چىقىپ): يۇ-يۇ... «غىنگىمس»، «غىنگومس... مېنمس...
اونقەمس...

علامت: اي، قۇنغىزگە اۋخشمەى اۋل! «غىنگ، غىنگلشنىىم بىلەدى شو
اھوالىگە!

عالم جان: گپ قىترىمىڭ، قۇچقار اكە، گپ قىترىمىڭ!

علامت (عالم جان تامانگە بورىلىپ): واى شۇرتومشوق-اي! سېن نېگە بورىنىڭنى
تىقەسن؟

^۱ كاپتاك: تۇپ.

عالم جان (شاشە-پيشە اۋچىرىب): بو يىگىتلەرىمىزنىڭ ھزلى بۇلسە كېرەك، دايم شونقە قىلىپ يورىشەدى. يىخشىم كىمىسيون-پامىسيون نىڭ آلدېدە قۇيوارمەدىك، شىرمندە بۇلر كنىمىز.

قۇچقار (ھمان اۋزىگە كېلالمەي): شونقە ھزلدن يەنە بىرتە بۇلسە، قۇچقارواي اكەنگ يۇق-دە...

عالم جان باشقە سىخىمە اۋرنتەدى.

علامت (آداب بىلن): السلام و عليكم.

قۇچقار (قۇرقە-پىسە): و... و عليكم...

عالم جان: سېنىڭ اسمىڭ — علامت. توشوندىڭمى؟

علامت: توشوندىم. مېنىڭ اسمىم — علامت.

عالم جان: بو كىشى — قۇچقار اكە.

قۇچقار (آزىڭ جىلمەيىپ): شونداق، شونداق...

علامت: قۇچقار اكە.

قۇچقار: لېي؟..

علامت: كۈنگىلىڭىزگە كېلمىسەن-و، نېگە سىزگە حيوان نىڭ نامىنى قۇيىشغن،

«قۇچقار» دېب؟

قۇچقار (عالم جانگە): ايي؟..

علامت: قۇچقار — قۇي نىنگ اېركى-كو.

قۇچقار: ھلىگى... نىمە دېدى... ھە اېندى، بىز آدم نىنگ اېركىمىز-دە،
علامت خان...

علامت: مېنگە نىمە خىدمەت بار، آدم نىنگ اېركى؟

عالم جان: علامت، «قۇچقار اكه» دې، «قۇچقار ا-كه». توشوندىنگىمى؟

علامت: توشوندىم. خۇش، نىمە خىدمەت بار، قۇچقار اكه؟

قۇچقار: خىزمەت يۇق... (كرەواتگە اشارە قىلىپ). قنى، بو ياققە اۋتىنگ،
علامت خان... يۇق، يۇق، كۆرپە چەگە، كۆرپە چەگە...

علامت (كرەوات نىنگ بىر چېتىگە قىمتىنىپ گىنە اۋتىرىپ): رحمت، يىخشى
اۋتىرىمىن.

قۇچقار ھلىم اۋزىگە كېلالمىس، لېكن آغزى قولايىدە — گۇيا يوزىدە كېچەگى
تېسىم قاتىپ قالگندەى اېدى. كىشىياتى نىنگ اونگە شو قدر تاثير اېتگىنىدىن
عالم جان ھم خورسند.

عالم جان: بۇلمىسە، قۇچقار اكه، سىز بى ملال گېلىشىپ اۋتىرەۋېرىنگ، مېن
نرسە لىرىمنى جايلىشتىرەى. اۋشە حجرە بىزنىكى-دە، ھ؟

قۇچقار (بى اختيار «سىز» لىشگە اۋتىپ): اىي، سۆرەب اۋتىرەسىزىمى،
اۋزىنگىز نىنگ اۋىنىگىز-كو، عالم تاى..!

عالم جان يىغمە كرەوات، سومكە و باشقە انجاملرىنى كۆتۈرۈپ، ايچكرىگە كىرىپ كېتەدى.

بېت | ۲۵

(انچەدن كېيىن). ھە-ھە... زپ كېلىپسىز-دە... (داودىرەب). ايچكرىدە موزدەى
ايران بار، بىر كاسە گىنە آلىپ چىقەيمى؟

علامت: ايران؟ اونى نىمە قىلەمن؟

قۇچقار: ايچەسىز... ھە-يە، اپسىم قورسىن... خوش... ايشلرىنگىز يىخسىمى؟

علامت: قىسى ايشلرىم؟ ھلى ھىچ ايش قىلگنىم يۇق-كو .

قۇچقار: ھە اپندى، گپ-دە... (بىر آزدن كېيىن). آبا، علامت-خان-اي، شونقە
دېنگ؟..

سكوت.

ھە-ھە، ايش قىلىپ آمان بۇلەيلىك... بو، عالمى جە عجايب يىگىت-دە، لېكن.
شو، دېنگ، شەرە، قىسىدىر بىر انستىتوتدە ايشلەيدى. عالم، كالخازىمىزدە^۱
اۋشە انستىتوت-نىنگ تجربە اوچستكەسى^۲ بار. قىرق ھكتار. قدرت
قويانچىق نىنگ بىرگادەسىگە^۳ شونداق توتەشىپ كېتگن. عالمى ھر كېلگنىدە
بىزنىكىدە تورەدى. اوى كۆپ... اۋزىمىزنىنگ اوكدەدى گپ بۇپ قالگن. يۇق،
يىخسى بالە. ھە-ھە، شونقە گپلر...

۱ كالخاز: اويوشمە، تشكىلات؛ قىشلاق خۇجەلىگى، ايشلپ چىقرەدىگن جاي.

۲ اوچستكە: ميدان، اجرەتلىگن جاي.

۳ بىرگادە: محنتچىلر گروھى، جماعە، ساحە، ترماق.

سكوت.

(خجالتلى). بوگون، دېنگ، كېنناينگىز بىلن سل غىجىللىشىپ قالدىك...
 اېندى، رۇزغار اېكن-دە — گاه اوندەى، گاه موندەى... بالەلرىنى آلىپ،
 آنەسى نىكىگە كېتىپ قالدى. كېلەدى-دە، قەياققە بارردى شونچە بالە بىلن، نىمە
 دېدىنگىز؟ ھە-ھە... بو، اۋزىنگىزىنىڭ بالەلرىنگىز يىخشى يورىشىپ... ھە-يە...
 يۇق، اۋزى درست عىال. اېندى، جە سىزچەلىك بۇلمىسەيم... خاتىن-دە،
 ايش قىلىپ. لېكن ايتىدىم — آلدىدىن اۋتىپ قۇيدىم-دە — اگر، دېدىم،
 يىخشىلىكچە قېتىمەسنگ، دېدىم، شرتە باشقەسىگە اويلنوارەمن، دېدىم. تۇغرى-
 دە، قىتىقراق يۇتلىسنگ ھەم آرزىل كېتىپ قالەدىگن خاتىن كىمگە كېرەك، نىمە
 دېدىنگىز؟ اي-اي، ايش قىلىپ، زمان تىنچ بۇلسىن... چاى قۇيوارەيمى؟ اي-
 ھە... سىز ھەم گېپىرىپ اۋتىرىنگ، علامت خان، نوقول مېن سىرەيىم...

علامت كۆزلىرىنى بىر نقتەگە قەدە گنىچە جىم اۋتىردى.

عالمتاى، لېكن، جە ثواب ايش قىلىپتى-دە. برەكە تاپسىن. منە، خاتىن-خىلج،
 بالە-چقە يىل بۇيى دلەدن بېرى كېلمەيدى. نە دَم آلىش بار، نە بىرەم بار، اېرتەدن
 كېچىگچە — ايش، ايش، ايش! قار دېمەيدى، يامغىر دېمەيدى، ايسىق
 دېمەيدى. بو ياقەدە ايسىق دېگىنىڭىز قىرق بۇلسە، پختەنىڭ اىچىدە اېلىك!
 اي، تېمىر بۇپ كېت-اي، ھلىم چىدر اېكن آدمزاد! (عذرلى). «تېمىر»
 دېگىنىمگە خفە بۇلمىگ تەين، آغزىمدن چىقىپ كېتتى-دە... عالمتاى شولرنى
 كۆرىپ چىدالمەدى. آدملىرىنىڭ آغىرىنى يېنىگىل قىلەمن، دېپ كېچەلرى
 اوخلمەيدى. اۋزىگە-اۋزى گېپىرەدىمى-اي، بىر بلالرنى چىزەدى، بىراولرنى
 سۈكىپ-سۈكىپ اۋچىرەدى، يەنە چىزەدى! بىر، مېن نامىنىم بىلمەيدىگن

اداره لرگە قىتەيدى، كىملىرى بىلەن دىر جىنللىشىپ، عىبى قىنب كېلەدى.
تىنمەيدى-دە، تىنمەيدى! يامان يىشى بالە لېكن! بىرگە تاپسىن!

عالم جان چىقەدى.

عالمى، سېنى گېرەيىمەن. ھېچ تىنىپ-تىنچىمەيدىگەن بالە، دېيىمەن.

عالم جان (علامتگە قىرەب تۇرىپ): ايى، بو اۋچىب قاپتى-كو... (روبات نىنگ
بىلگەسىدەگى بلاكنى كۆلشتىرە باشلەيدى).

قۇچقار: اي!... اۋچىب قاپتى، دېگىنىگ نىمەسى؟! مېن شۇنچە گېنى كىمگە
گېيىدىم بۆلمەسم؟ بوتون اۋزىك نىنگ دىردىنى دىستىرخوان قىلىپ اۋتيرىمەن!
(خفە بۆلىپ). دايم شو — بىزگە اۋخشەگەن آدم گېيىرسە، يا ھېچ كىم
اېشىتمەيدى، يا اېشىتەدىگى تېمىر چىقەدى...

عالم جان: شو بلاكنى االمىشتىرىش كېرەك اېكن-دە، قەيىرىدە دىر كانتكت^۱
بۆلمەيپتى.

قۇچقار: نىمە-تكت؟

عالم جان: كانتكت. اۋقتىن-اۋقتىن توتىپ قالەيپتى. (باشقە سىخىمە قۇيەدى).

علامت (نازلى): اونقە قرەمنىگ آدمگە... بىرم نىگھىنىگىز اۋتكىر كە...

۱ كانتكت (Contact): باغلىنىش، وصل بۆلىش.

قۇچقار (داودىرەب): كىم؟.. مېنى؟.. يۈ-يۈ، قرە گنىم يۇق... اولىبىمنى، سىزگە قرەب... مېن تامگە قرەيىمىن...

علامت: دايم شونقە دېيىسىز، آدمنى خجالت قىلىپ قۇيىپ... يامانسىز، قۇچقار اكە...

قۇچقار (جان حالتدە): شونىسىنى قۇي، عالمتاي، شونىسىنى قۇي، اوکە! اۋچىرمە، اۋچىرمە!.. (روبانگە). علامت خان!.. گپىرىنگ، علامت خان!.. شونقە گپلىرىنگىزدن گپىرىنگ!..

علامت: واي، اناوى كىشىنى!.. نىمە دېيىمىن؟..

قۇچقار: اي، مىلى-دە، نىمە دېسنگىز ھم!.. سىزدەي عيالگە گپ قحطىمى، علامت خان!.. ايش قىلىپ، آوازيىنگىزنى اېشيتسىم بۇلدى!..

علامت: اي، بارىنگ-اي!..

قۇچقار: عالمتاي!!! سېن — خداسن! يره تىب قۇيگىنىگدن آيلنەي! اېندى مونداق اۋتير.

عالمجان اۋتيرەدى.

عالمتاي! جگريم! گپ مونداق. شو... (علامتگە قرەب قۇيىپ). علامت خان نىنگ آلدلىرىدە ناقولەي بۇلىپتى-كو...

عالم جان: اونده اۋچىرىپ قۇيەمىز. (روباننى اۋچىرىپ). خۇش؟

قۇچقار اۋچىدىمى-يۇقىمى، دېب علامتگە تىكىلەدى، كېين اونىنگ كۈزى آلدېدە قۇلىنى او ياقىدىن-بو ياققە اۋىنە تىپ كۆرەدى. علامت تىك قاتىپ تورە وېرەدى.

قۇچقار: گپ مۇندەي، عالمى. اوكم مىسن؟

عالم جان: البته.

قۇچقار: جانە جان اوكم مىسن؟

عالم جان: بۇلمەسم-چى.

قۇچقار: اگر جانە جان اكە-اوكم بۇلسك... (علامتگە قرەب قۇيىپ).
اېشىتمەيدى-ه؟

عالم جان: اېشىتمەيدى.

قۇچقار: اگر جانە جان اكە-اوكم بۇلسك، بىتە اوكم لىك قىلەسن، اوكم.

عالم جان: خوش؟

قۇچقار: بىلەسن، كېنايىنگ كېتىپ قالدى. شو، دېسنگ، خاتىنسيز اوى —
اويمس-دە. نە كىيىنىشىنگدە ترتيب بار، نە ايسىق-ساووغىنگدە تەيىن بار،
قىدىرگن نرسەنگ تاپىلمەيدى، پدريگە لعنت! خلص، قىين. شو، علامت خان
رۇزگارگە سل مۇندەي... نىمە دېيدى، قرەشىپ تورسە-ه، دېودىم-دە.

عالم جان: بې ملال. نىمە ايش بويورسنگيز هم قىلە وېرەدى.

قۇچقار: تۇغرى-يو، لېكن... (علامتگە قىزىق قىلىپ). اېشىتمەيدى-ه؟ شو، دېسنگ، اوى ايشلرېنى-كو قىلەۋېرەدى، گپ اوندىمىس. ايشدن چىرىپ كېلگىنىگىن كېين مۇنداق ياستىقلىرگە يانباشلىپ، دىيانىنگ پىست-بلندىدن سىت قورسنگ، ه؟ هلىگىدە ايكى آغىز شىرىن سۆز بىلن چاى اوزەتسە، ه؟ چىراغلىر يازىلىپ، دلدەگى غبارلىر فارغ بۇلرمىدى، دېگن گپ-دە بىزنىكى. ۋېي، يىخى گپىنىگ گداسىمىز، عالمى!

عالم جان: مىلى. قۇچقار اكە. قىتىنگە ايشلىپ تورگىنى يىخى، بھانەدە مېن ھم او-بو كىچىلىگىنى كۆرىپ آلەمن. (تورماقچى بۇلەدى).

قۇچقار (بېنىگىدن تارتىپ): اۋتىر. گپ، عالمى، علامت خانىنىگ مېنگە كۆرسەتەدىگن خىزمىتدە اېمس. گپ — كۈنگىلدە! بىتە طعام-و سىگىر ساغىش بۇلسە، قۇشنىم قىلىپ بېرەۋېرەدى. لېكن اېرتەلب ايشگە كېتەياتگىنىگە «يىخى بارىپ كېلىنگ، ددەسى» دېسە، ه؟

عالم جان: ه؟..

قۇچقار: مىلى، «ددەسى» كېرەك اېمس. «يىخى بارىپ كېلىنگ» دېسە. ياكە كېچقورون چىرىپ كېلگىنىگە «يىخى كېلدىنىگىزىمى» دېسە، ه؟ مە بونى، عالمى، قۇشنىنگ قىلىپ بېرالمەيدى-دە! (ايلماقلى). انگلەپىسنىمى؟

عالم جان (بې پروا): مىلى، دېدىم-كو، قۇچقار اكە. ايشدن قاچمەيدى، گېنىگىزدن چىقمەيدى. بې ملال. (تورماقچى بۇلەدى).

قۇچقار: اي، اۆتير! اېندى، عالمى... (علامىگە قەرب قۇيىپ). اېشىتمەيدى-
ه؟ اېندى، عالمى، اۆزىنگىدن قالر گپ يۇق. بو ياغى — «قىشلاقچىلىك»، بىراو
او دېيدى، بىراو بو دېيدى — اېل آغزىگە اېلك توتىپ بۆلمەيدى، خۇمى.
(عالم جاننىگ حيران بۇلىپ تورگىنى كۆرىپ). يۇق، يۇلىگەدە^۱،
يالغاندە كمىگە^۲... شو، بىر-ايگىتە موى سفىدىنى چقىرىپ، بىر آشم گىنە^۳ آش بىلن
فاتحەگە اۇخشەگن گپ قىوارىك، ه؟ اۆزبېكچىلىك-دە...

عالم جان: اي، اۋىل ب گپىرەپسىزىمى، قۇچقار اكە؟ نىمە، اېل-يورتگە كولگى
بۆلماقچىمىسىز؟ ھەمە ايشىنگىزنى قىلسە — سىگىر ساغىشىمى، كىر يوويشىمى،
طعام-آوقتىمى — فاتحەگە بلا بارمى؟ قىزىق گپنى گپىرەسىز-ه! اي، توبە!..
خۇپ، اېرتە يا ايندىن تېرىم باشلەندى، علامى سىناۋگە چىقىشى كېرەك. اوندە
نىمە بۆلەدى؟

قۇچقار (عالم جاننى تسلىم بۇلىپتى، دېب اۋىل): يۇق، پختەگە گپ يۇق، گپ
يۇق. عىال ذاتى-نىگ-چى، وېى، جانى تېمىردن بۆلەدى — اوينىم اېپلەيدى،
دلەنىم! كۆرىپ يورىبىمىز-كو.

عالم جان: بىراو اېشىتسە نىمە دېيدى، قۇچقار اكە، اۋىلەپسىزىمى؟

قۇچقار: مېنىم شونى آيتەمن-دە، عالمى. «اوينىگىزدە بىر ضعيفە پىدا بۇپ
قاپتى، قۇچقارۋاى، كىم بۆلدى او؟» دېب سۆرەشسە، نىمە دېيىمىن؟ عمەمىنىگ

۱ يۇلىگە: اصولى بىلن.

۲ يالغاندە كم: حقيقى، چىن اېمس؛ ساختە، قلىكى.

۳ آشم گىنە: آزگىنە، بىر مرتە آشش اوچون مۇلجىل ب سىقىملىگن قوبوق آوقت.

قىزى، دېمىنى؟ آدملىرىنىڭ قىسى بىرىگە توشونتىرەن، بو شونقە، آدم اېمس،
عالمىتاي يىرتەن روبات، دېب؟ بىرتە ملا چقىرىپ، يۇلىگە نىكاھگە اۋخىشەن نىرسە
قىوارسك — بۇلدى. يورەۋەرەمىز، گپ يۇق، سۆز يۇق. شو بىلن بىر نىمە بۇپ
قالەدىمى؟

عالم جان: اخىر بو آدم اېمس-كو، قۇچقار اكه، تېمىر-كو، نېگە توشونمەيسىز؟!
ايچى تۇلە سىم، پلاستىك، يىرىم اۋتكىزگىچلر! بو — ماشىنە! اي، گېرەۋەرەدىمى
هر نىرسەنى! اېرتەگە سىناۋدن اۋتالمىسە-يو، بوزىب تىشلەسم نىمە بۇلەدى؟ بىر
اويوم تېمىر قالەدى!

قۇچقار: ھە اېندى، بوزمىنگ-دە، عالمىتاي. شوندى نىرسەنى بوزسنگىز، اوۋالى
توتىپ، قۇل گىنەنگىز اكه شك^۱ بۇپ قالەدىمى! اي-اي، يېتگىنلر بار، يېتمەگىنلر
بار... خۇپ دې، عالمىتاي، دل كېتىدى-دە اېندى. سېنگە نىمە، بو بۇلمىسە
باشقەسىنى يىسب آلەۋەرەسن، بىزگە اۋخىشەن سۇقە باشكە قىيىن...
(بې چارەسەت). يالغىزلىك يامان، عالمىتاي، بونى باشىگە توشىن بىلەدى...

عالم جان (طاقتى تاق بۇلىپ): اي، بىلگىنىڭىزنى قىلمەيسىزىمى!.. (تورىپ).
مېن ادارەگە بارىپ كېلەمەن. بىلەي-چى تېرىم قچان اېكن. (چىقىپ كېتەدى).

قۇچقار عالم جاندىن راضىلىك آلدىم، دېب اۋىلب اۋزىدە يۇق شاد. سېكىن
علامىتىنىڭ آرقەسىگە اۋتىپ، احتىياپلىك بىلن توگمەچەسىنى باسەدى. علامىتى
جانلىنەدى.

۱ اكه شك: بىرار اعضائىنىڭ حرىكتىنمەي قالىشى؛ آياق، قۇل قاتىپ قالىشى.

قۇچقار: زېرىكمەي گىنە ئۆتۈرۈپسىزىمى، علامەت خان؟

علامەت (ھېچ گې بۆلمە گندەي): رحمت.

بېت | ۳۳

قۇچقار: ئېندى، علامەت خان، مەن شۇرۇزغارنىڭ ئاغىر-يېنىڭلى ئىككىمىزنىڭ بۇيىمىزدا، خۇپىمى. يىخىسىنى ئاشىرىپ، يامانىنى يىشىرىپ، دېگەندەي، تېرەتەۋەرەمىز. بېرىپ تورىپ مەلا سۈۋاننى چىقىرىپ چىققەن، نىكاھ ئۆيى قۇيەدى. مىلىمى؟

علامەت: نېمە ئۆقتىسىڭىز ئۆقتەۋېرىڭ، ئاختىيارىڭىز.

قۇچقار (ئېرىپ كېتىپ): قرەنگ، ۋېي، ئادىلر گې قىترمەيدىگن خاتىن يۇق بو دىيادە، دېيىشەدى! مەن! بو كەتتە خالەنگىمى؟ ۋاي، ئادىلر ئاي! ۋاي، دىيا بېخىرلر ئاي!.. بىر كەتتە تاپىڭ، علامەت خان، بىر كەتتە تاپىڭ! (يېرەپ). شو، تورىپ-تورىپ ئالمتايگە يېم قايىل بۆلمەي كېتەن-دە، لېكەن. سىزنى، دېيىمەن، ئىلگىرى راق يىسمەيدىمى... ئاي، ھىلىگى، ئايىپ كېلمەيدىمى! ھە، ئايىپ يۇغ-ە، ئايىپ يۇق... لېكەن، علامەت خان، سىزنىڭ ئامدىڭىز بار لېكەن. نېمە گە، دېنگ.

علامەت: نېمە گە؟

قۇچقار: نىسبەتەن ئىككىنچى ئادەم بىلەن قۇشۇلغان ئىكەنمى، ئامدىڭىز كېلگەن شۇ-دە! قۇچقار ئاكا، دېسىڭىز، قىشلاق نىڭ يېتى ياشىدىن يېتىمىش ياشىگچە «ھۇ، ئانە ئويى» دېدى! كالىخازدە ئابرو يامانمىس. نېچە يىلدىن بېرى سۈرتىمىز «حرمت تاختەسىدىن توشمەيدى. ئاناۋى كۈنى قرەسم، سىرغەيىپ ھەم كېتىدى. كېلەتاتىپ كۆرگندىرسىز، شۇنداق ئادەرنىڭ ئالدىدە-دە... ھە-يە... خەلۋى، ئادەرنىڭ

آلدىدە. اپسىمنى تەننىمەن كە، تراكتور ھىدەيمەن. يامان بۇلگىنىمىز يۇق، بىراودىن
آلدىن، بىراودىن كېيىن، دېگەندەي... (خجالتلى) بىر مەرتە، دېنگ، رىاندەگى
بىرەم نامىشىدە مەنبرە تورگەنمەن، كەتەر بىلەن. غەلى بۇلەر اپكەن... خۇش،
دېگىنىگىزدىن بىلىسكە، ايگى مەرتە تاشكەنت گەيم بارگەنمەن! شەرمىسەن شەھەر-دە
لېكەن! اي، كۆرەمەن دېگەنگە دىنيا كېنگە اپكەن، علامەتخان. انە، بىرە كەلخازچىگە
بۇندىن آرتىق يەنە نىمە كېرەك؟ خەلى، مەن بىلەن كەم بۇلمەيسىز. ھە، آيتگەندەي،
مەلە كېلسە، نىمە دېيىشنى بىلەيسىزىمى؟

علامەت: گېگە قەرەب جەۋاب قىلەۋەرەمەن.

قۇچقار: يۇق، ھەمە گېگەيم جەۋاب قىلمەنگە-دە. «فەلەنچى پىسەمەدانچى قىزى،
سەز فەلەنچى پىسەمەدانچى ۋەلىگە اپرگە تېگىشكە...» اپرگە تېگىشكەمەي،
تورمۇشكە چىقىشكەمەي، ايش قىلىپ، شۇنگە ۋەخشش گەپ بۇلەدى-دە. «اپرگە
تېگىشكە راضىمىسىز؟»، دېپ بىرىنچى مەرتە آيتگەندە ايندەمەنگە. ايگىنچى مەرتە
سۇرەيدى، يەنە ايندەمەيسىز. ۋچىنچىسىدە سېكىن گىنە «راضىمەن» دېپ قۇيە-
سىز. خۇيمى؟

علامەت جىم تۇرەۋەرەدى.

(قۇرقىپ كېتىپ). علامەتخان... علامەتخان!

علامەت: لېي، قۇچقار اكە؟

قۇچقار: اي، خىرەت-اي... مەن تەغىن ۋچىپ قالدىنغىزىمى، دېمەن.

۱ ريان: تۇمەن، ۋەلسواللىك.

علامت (بېقىنىنى اوشلب): ايچىمدە بىر دردىم بار-دە، قۇچقار اكە.

قۇچقار (كپەلگى اوچىپ): يۇغ-اي؟.. اوندى نىمە قىلدىك؟.. داكتر چقىرهيمى؟
اي-هە، بىزىنىڭ قىشلاقىدە داكتر نىمە قىلەدى... حاضر، حاضر، بىر يۇلىنى
تاپەمىز... آغەينىمىنىڭ ماشىنەسى بار، التماس قىلىم آبارىب تشلەيدى.
كسلخانى يىقىن، اۋن كىلومىتر ھەم كېلمەيدى، شونداق ادارەنىڭ آلدە...
(قۇشنى حاۋلى تامانگە). بازارتاي! ھۇ، بازارتاي! (علامتگە). آيتگندەي، سىزگە
داكتر كېرەكمى يا مېخانىكمى؟ ايې، بو ياغىنى اۋىلەمىمىز-كو... يىخشىسى،
عالمىتىنى كوتەمىز، ادارەگە كېتگن، حاضر كېلىپ قالەدى...

شرافت (دېۋار آشە مۇرەلب): لېى؟

قۇچقار: ھە... بازارتاي كېلدىمى؟

شرافت: بازارۋاي اكەم كېلوودىلر، ايگى قاپگىنە سېزى آلىب، ىنە بازارگە
كېتىدىلر. نىمە اېدى؟

قۇچقار: يۇق، سۇرەماقچى اېدىم-دە، ھلىگى... سىزىلر اۋتگن يىلگى نەلاگنى^۱
تۇلەدىنگلرمى؟

شرافت: مېنىڭ خېرىم يۇق، بازارۋاي اكەم بىلەدىلر. (غايىب بۇلەدى).

قۇچقار (علامتگە، آچىنىپ): جە قىق آغرىيىمى؟

^۱ نەلاگ: سالىق، اۋلىپان، مالىيە.

علامت: آغرىياتىڭنى يۇق، نېمەم دىر اۇقتىن-اۇقتىن ايشلمەي قالەدى.

قۇچقار: ھە، آغرىمىسە يىخشى...

علامت: سىزنىڭ ھەم بەزى بىرار جايىڭىز ايشلمەي قالەدىمى؟

قۇچقار: مثلاً، قەپىرىم؟

علامت (اېلكە قىسىپ): اېندى-دە...

قۇچقار: ايسىق جان — كىسل-پىسل بۇپ تورەمىز، لېكىن ھەم جايىم ايشلەيدى.

علامت: قۇچقار اكە، مېن ھەم آدمگە اۇخشىب كىيىنىم، دېۋدىم.

قۇچقار (سېۋىنىپ): يىخشى دېبىسىز، علامت خان! تىرىيە بېرگن آتە-آتەنگىزگە رحمت! بىرگە تاپىڭ! يۇق، شو كىيىمىڭىز ھەم يىخشى-يو، اېندى، اۋزىڭىزدىن قالار گپ يۇق، بو ياغى قىشلاقچىلىك... يورىڭ، اويگە كىرىپ كۆرەيلىك-چى، خاتىننىڭ كۆيلىك-پۆيلىكى بارمىكن. اي، اناۋى كېتىپ قالگن خاتىننىڭ-دە! قنى... (اويگە تىكلىف قىلەدى. اونيڭ كېتىدىن قىرەب.) بى-بى-بى، جنت، جنت! شو، جنتدە گى خۇر و غلمانلار اصلىدە اۋزىمىزنىڭ زاۋودلردە^۱ تيارلىنىپ، كېيىن اۋشە ياققە جۇنتىلەدىمى، دېيىمەن-دە... (ايچىكلىگە كىرىپ كېتەدى.)

^۱ زاۋود: فابرىكە، كارخانى.

پرده

ايگىنچى صحنه

بېت | ۳۷

اۋشە جاي. آرەدن بىر نېچە ساعەت اۆتگەن. ياغاچ كرەواتدە قۇچقار بىلەن ملا سووان (سبحان) اۆتيريشىبدى. اۆرتەدە كمترانە دسترخوان.

سووان: قۇچقار بېك، بو، خاتىننى يىنگىلىش نىيتىدە اپكىنسيز؟

قۇچقار: لىي؟ او نىمە دېگىنىگىز، تقصير؟ نىمە، خاتىن ماشىنەنىگە پاكىرىشكە سىمى^۱، يىنگىلەيدىگەن!

سووان: ھە اپندى، گىي-دە، ملا قۇچقار، گىي...

شو پىت آشخانەنىگە اپشىگىدە چاپىنك كۆرىنەدى، نازك قۇللار اونىگە قاپقاغىنى اوريپ، آواز بېرەدى.

قۇچقار: حاضر، تقصير... (چاينى آلىپ كېلىپ). قنى دسترخوانگە قرەب اۆتيرىنگ... (كېرىلىپراق). بويورەيمى، «جىز-پىز» قىوارسىن؟

سووان: اپندى-ي، ملا قۇچقار، طعام يىپ يورگەن جايىمىز. خدا خواھلسە، ھلى كۆپ كېلەمىز...

قۇچقار: ايي! بو اپندى، ھلى كۆپ اويلىنەسىز، دېگىنىگىزىمى، تقصير؟

^۱ پاكىرىشكە: تاير، موتر و شونگە اوخشاش اسابلىرىنىگ تايرى.

سوۋان: گىي-دە، ملا قۇچقار، گىي... خۇش. وقت ذىقراق، بۇلگوسى كېلىنى چقىرىنگ.

قۇچقار (چقىرىپ): علامت خان، بىر كۆرىنىش بېرىنگ!

علامت اۋزىگە نھايتدە يره شىب تورگن ملي لباسدە، اوستى ساقچىق بىلن ياپىلگن اللەنيمەنى اوشلەگنىچە چىقىپ كېلەدى.

علامت (آداب بىلن): السلام و عليكم.

سوۋان: و عليكم السلام ورحمة الله. توزوك، توزوك... قنى، مونداق اۋتيرىنگ. (قۇچقارگە.) سىز بىر كاسەدە سوۋ كېلتىرىنگ.

قۇچقار (اۋرىدىن توريپ): خۇپ، تقصير.

علامت: (قۇلىدەگى اوستى ساقچىق بىلن ياپىلگن كاسەنى يېچىپ، اوزەتەدى.) منە، ملا اكە.

قۇچقارنىنگ حىرتدن آغزى آچىلىپ، سېكىن جايىگە اۋتيرەدى.

سوۋان: بارك الله-آ... (كاسەنى آلىپ، بىر نيمەلرنى پىچىرلەيدى.) كېلىن بۇلمىش نىنگ اسم شريفلىرى، آتەلرى نىنگ ناملىرى؟

قۇچقار: اسملىرى — علامت خان. اېشيتىدىنگىز-كو. خۇش، دېگىنىنگىزدن بىلسك، تقصير، آتەلرى-ى... قضا قىلىپ كېتىنگلر، تقصير. سىرىق بۇلگىنلر-دە. بىلەسىز-كو، حاضر نيمە كۇپ — سىرىق كۇپ. داكترگە آبارىشسە، «جگرنى قازان

ساچىق قىوارىيسىز-كو» دېيىشىدى. اۆتىب كېتگن اېكن-ده، تقصير. كېين، قىزىل اۆنگچلىرىم^۱ كۆندەلنگىگە...

بېت | ۳۹

سووان: قضا قىلگن بۇلسەلر ھم اسملىرى باردىر، اخير؟

قۇچقار (علامتگە اميدوار باقىب): باردىر... خۇش... كېين، دېسنگىز، علامت خان يېتيم خانەدە اۆسگنلر، تقصير.

سووان (عصبى): قۇچقاربېك، مېن آتەلرى نىنگ اسمىنى سۆرەيپمىن، قەيېردە اۆسگنلر، دېب اېمس!

قۇچقار: تىقىلىنچدە اېسىمدىن چىقىپ قالدى-ده، تقصير، آدمنى ھەدېب شاشىلتىرەۋېرەسىزىمى! ايتەيپمىن-كو، آتەلرى نىنگ اسمى... عالمى، دېب! يۇغ-اي، عالم جان، دېب. ھە، عالم جان تقصير.

سووان: خۇش، قۇچقاربېك عبدستار اۇغلى...

قۇچقار (اۋرنىدىن تورىب): لېى، تقصير؟

سووان: اي، اۆتيرىنگ! قۇچقاربېك عبدستار اۇغلى، سىز علامت عالم جان قىزىنى اۋز اينان-اختيارىنگىز ايله خصمىنگىزگە^۲ قبول اېتەسىزىمى؟

قۇچقار: ھلى توشونتىردىم-كو، تقصير...

^۱ قىزى اۆنگچ: مرى، آدم و حيوانلردە اوقت ھضم قىلىش يۇلى نىنگ حلقوم بىلن معدە اۋرتەسىدەگى بىر قىسمى.

^۲ خصم: بىرانىنگ اختيارىدەگى نرسە ياكە كېشى.

سووان: «هە» دېنگ!

قۇچقار: هە! (تاماق قىرىپ قۇيىپ). اوچ مرتە سۈرمە يىسىزىمى، تقصير؟

سووان: نېمە نىگىزدن اوچ مرتە سۈرەيمىن، ئۇلىب تورىبىسىز-كو؟ مەنە، كېلىن بۆلمىشەن اوچ بار سۈرەسكە ارزىيدى. (علامتگە). سىز، علامت عالم جان قىزى، قۇچقار بېكەبەستار ئۇغلىگە ئۆزىنكىزنى تەن مەرملىككە بېغىشلەدىنكىزىمى؟ علامت نىگەينى بېر نەقشەگە قەدەگىچە ئۆتەرەۋەردى.

تەقدىرىنكىزنى بۇ كىشىگە ئۆزىنكىز بىلەن قۇشماققە راضىمىسىز؟ علامت عالمجان قىزى، ئۆزىنكىزنى مەنە شۇ ئادەمگە تەن مەرملىككە بېغىشلەدىنكىزىمى؟ علامت يەنە ئىندەمەيدى.

قۇچقار: اوچ مرتە بۆلدى، علامت خان...

سووان: ئايى، قۇچقار بېكەبەستار، بۇ ياغى پىشمەگەنمىدى ھەلى؟

قۇچقار: ھازىر، تقصير... علامت خان، ھەلىگى گەپ-دە، ئېسىنكىزىدەمى؟

علامت ھەمان ئۆشە كۆيى قىمىرلەمەي ئۆتۈردى. قۇچقار نېمە قىلىشنى بىلمەي، ئونىنكى اطرافىدە ئېلنەدى، سېكىن گىنە باشقۇرۇۋالدىنى ئورنىد. سووان ھىران. قۇچقار قاققاغانىنى ئاچماقچى ئېدى، لېكىن علامت نىنكى كۆيلىگى خەل بېرەدى، قى تاماندەن قۇلىنى ئالىپ بارىشكە قەللى يېتمەي، ئانچە ۋەقتە گىرەگىسىپ تۇرەدى. سۈنگە تۈكلەپ ياقەسىگە قۇل سالەدى.

سووان: ھى، ھى، ھى، قۇچقار بېك، نېمە قىلەپسېز؟.. استغفراللە! كوپە-
كوندوز-ە؟.. صبر قىلىنگ، ھېچ قورسە نكاح اۇقىب قۇيەى!..

قۇچقار: شو يېرىدە تامىرى تارتىشىپ قالەدىگن عادىتى بار، تقصير... اوقەلب^۱
قۇيمەسنگىز، شونقە ھېكل بۇلىپ تورەوپرەدى!.. (باشقروو بلاكىنى تىتكىلب
كۆرەدى، ھېچ ايش چىقمەگچ، عالم جان نىنگ حجرەسىدن اۋن-اۋن بېشتەچە
مىكروسخېمە آلىپ چىقىپ، دوچ كېلگىنىنى اۋرنتەدى.)

علامت: اۋرتاقلر! ھلى دلەلرېمىزدە حاصل كۇپ! ينە بىر حركت قىلسك، مَرَّ
بېزىكى! كېچەنى كېچە، كوندوزنى كوندوز دېمەى «زنگارى كېمە»
شتورواللرېنى^۲ باشقرياتنگن عظمتلرېمىزنىنگ جسارتى آسمان قدر حرمت و
آلقيشگە لايقدير! بوگون پختە دلەلرېگە قرر اېكنمىز، ياش و قرى اېتك توتىب
اولكن خرمنگە اۋز اولوشلرېنى قۇشيش اىشتياقى بىلن جۈلان اورەياتگنىگە قايل
قالمەى علاجىنگ يۇق...

سووان (كۆزى خانەسىدن چىققودېك بۇلىپ): مېلىسە^۳ چقىرەيمى،
قۇچقار بېك؟.. (كرەواتدن توشە باشلەيدى.)

قۇچقار: حاضر، تقصير، حاضر... (بىر عملب اۋچىرەدى.) سىز اۋتېرىب تورىنگ،
تقصير، حاضر تۇغرىلەيمىز دېيەپمن-كو! (بىر اويوم مىكروسخېمەگە تىكىلىپ.)
اۋزىنىكى قەياقدە قالدى-ە؟..

۱ اوقەلب ~ آوقەلب.

۲ شتوروال: كېمە، اوجاق و باشقەرلر تورلى خىل ماشىنەلرېنىنگ حركتىنى باشقردېگن رول (اشترنگ).

۳ مېلىسە: پوليس.

سووان (ياقەسىگە توفلىب قۇيىپ، قۇرقە-پىسە كرەواتگە چىقەدى): قۇچقار بېك،
اويلنەنەن دېسنىڭىز ساغراغى قورىپ قالگنىمىدى؟.. بونى باشىنىڭىزگە
اورەسىزىمى؟

قۇچقار (مىكروسىخېمە تىلەي تۇرىپ): كۈنىڭىل اېكەن-دە، تەقىسىر. قۇيەۋېرىڭ،
داكتىر-پاكتىرگە قرەتىپ آدم قىلىپ آلرەن... (باشقە مىكروسىخېمە اۋرنتەدى).
علامت (قۇشۇق آيتەدى): «ينە اۋىنەيلىك، ينە كويلەيلىك، اقبالىمىز پارلاق
اېكەن، دوران سۈرەيلىك»...

سووان: يا قەدرىتىڭىز!.. «دوران سۈرەيلىك» دېدىمى، قۇچقار بېك!؟

قۇچقار (اۋچىرىشكە اورىنىپ): دېدى، تەقىسىر، دېدى...

او سوۋاننىڭ آلدىدە نەپائىدە خجالت چېكر، عصىبىلش و ايشنى بدتر
چلەكشتىرىپ يوبارردى. شاشە-پىشە باشقە مىكروسىخېمە قۇيەدى. شو پىت
قولاقنى قامىگە كېلىتىرىپ عجب-تاۋر قۇشۇق يىڭرەيدى. علامت سوۋان بىلەن
قۇچقارنى دەشتكە سالىپ رقص تۈشە كېتەدى. چىتاق جەتتى شۈندە اېدى كە،
كېسكىن حرەكلەر بىلەن رقص تۈشەياتىگەن علامىگە اېندى مطلقا يىقىنلىشىپ
بۇلمىس، زېرا، اۋچىرىشنىڭ ھەم علاجى يۇق اېدى. قۇچقار اونىڭ اطرافىدە
بېھۋدە گرەڭكەپكە بۇلەر، روباتنىڭ كۈتىلمەڭدە كېلىپ تۈشكەن ضربەلەردىن
اۋچىپ كېتىردى. سوۋان اۋزىنى كرەۋاتىدىن تېشە تەشەپ، درۋازە تامان قاچە
باشلەيدى و شاشىپ كېلەياتىگەن عالمجاننى آگاھلىتىرەدى. عالمجان يۈگۈرىپ
كېلىپ، علامىنىڭ حرەكەتلىرىگە چىپ بېرە-بېرە، ارڭ اۋچىرەدى. علامى تېك
قالەدى.

عالم جان (جەلدن بۆزەرىپ). اپس-هوشىنگىز جايىدەمى، قۇچقار اكە؟! مىنگ مرته آيتەمن، مېنىڭ نرسەلرىمگە سۇراقسىز تېگمىگە، دېب! خدا كۆرستمەسەن، علامت بىر فلاكت قىلىپ قۇيسە، مېن قەلىب كېتەمن، قۇچقار اكە! اخىر بو آدم اۆلدىرىپ قۇيىشى ھەممەن!

بېت | ۴۳

قۇچقار: بو اۆلدىرسە نېگە سېنى قەلەيدى؟

عالم جان: اي!.. تراكتورىنگىز بىلەن آدم باسىپ كېتسەنگىز، سىزنى قەلەيدىمى، تراكتورىنگىزنىمى؟ علامت ھەم ماشىنە-دە. كېرەكلى مىكروسىخېمنى قۇيىپ بېرىدېم، نېمە قىلەسىز باشقەسىنى آلىپ چىقىپ؟! يۇق، بونقەدە مېنى بىر فلاكتكە گرفتار قىلەسىز... بەزى سىزگە عومۇم توشونمەي قالەمن، ياشىنگىز قىرق-قىرىق بېشكە بارگەن بۇلسە، يېتى-سكېرتە بالەنىڭ آتەسى بۇلسەنگىز!.. اي، توبە!.. (بىر آز اۆزىنى باسىپ آلىپ). بىر داملانى چقىرىپسىز-دە؟

قۇچقار (كۆزلىرىنى بېگناھلەرچە پىرپىرەتەپ): اۆزىڭ «بىلگىنىڭىزنى قىلەۋېرىڭ» دېدىڭ-كو...

عالم جان: «بىلگىنىڭىز» شو بۇلدىمى؟

قۇچقار: ھە اېندى، ھەمە عقلى يېتگەن ايشنى قىلەدى-دە، عالمى. بىزنىكى شۇنگە يېتەدى...

عالم جان (مىيغىدە^۱ كۆلەپ): خۇش، نىكاھ اۋقۇتتەپ بۇلدىڭىزىمى؟

^۱ مىيغىدە: مەيىن گىنە، آزگىنە.

قۇچقار: جەندەي چەلسى بار-و، لېكن... اۇقىب بۇلدى حساب.

عالم جان (علامتگە اشاره قىلىپ): كېين بو خورسند بۇلگنيدن اۋيينگە توشىب كېتدىمى؟

قۇچقار: بۇلدى-دە اېندى، واى-بۇ! بىرتە گېنى اچچىق اىچكەدى چۆزەۋېرەدىمى! مەنە، اۋچدى-كو! قنى اۋزى نىنگ ھلىگى... كستى؟

عالم جان (قىدىرىپ تاپىپ بېرەدى): مەنە. قىلر ايشنى قىلىپ قۇيىپ، يەنە جەل قىلەسىز-ه!

قۇچقار علامتگە ايلگريگى ميكروسخېمنى اۋرنتەدى.

علامت (يېنگىل تعظيم بىلن): بغيشلەدىم.

عالم جان: نىمەنى؟

علامت: اۋزىمنى.

عالم جان: نىمەگە بغيشلەدىنگ؟

علامت: تن محرملىككە.

قۇچقار: اي، انه! بو دنياۋە ھلى حقيقت بار! برکە تاپىنگ، علامت خان! (عصبى لىك بىلن فاتحە قىلىپ.) مېن قبول قىلدىم، الله اكبر! تمام!

عالم جان: اي، توبە! ياش-قرى دېمس اېكن-دە، ه؟ (اۋچىرماقچى بۇلىپ علامتگە يقىنلشەدى.)

قۇچقار: ھۇ، ھۇ، ھۇ، بالە! قاچ-اي! ايندەمسە جە!.. بو ياققە اۋت! مېنگە نصيحت قىلەدىگن اتم اۋلىب كېتگن، بىلدىنگىمى؟! مشدەى گىنە بۇلىب عقل اۋرگتەسن! (علامتگە.) خاتىن، بار، اىچكرىگە كىر!

علامت: خۇپ بۇلەدى. (كېتەدى.)

عالم جان: سىز يا جە نازك ھزل قىلەپىسىز-و، مېن توشونمەپىمىن، يا جى-پىنى بۇپ قالگىنىسىز. اىچەوېرىب، اىچەوېرىب! مېن سىزنى درست آدم، دېب اۋىلاودىم! **قۇچقار:** اي، نىمە دېب اۋىلەسنگ اۋىلەوېر-اي! علامت مېنىنگ نكاحدەگى قانونى خاتىنىم! (اۋدەغەىلب.) نىمە دېپىسن، ينە گېپىنگ بارمى؟

عالم جان: ايى، سىز جە جدى كىرىشەپىسىز-كو، ھ؟

قۇچقار: جدى كىرىشەپىمىن! اېرتەگە زگسدن^۱ ھم اۋتەمىز! كېرەك بۇلسە، كېلەسى شنبەدە تۋى ھم قىوارەمن! آرتىسلردن^۲ تەنىشىنگ يۇقىمى؟

عالم جان: كېننايىم-چى؟ اولر ھم نكاحدەگى خاتىنىنگىز-كو؟

قۇچقار: قىسى كېننايىنگ؟ كېننايىنگ انە، اويىدە اۋتېرىيدى! اېرىگە خاتىن بۇلىب، اويىگە اېگە بۇلىب! لىكىللب آنەسىنىكىگە كېتىب قالگنى يۇق! او بىلن اېرتەگە ياق آرەنى آچىق قىلەمن — تمام!

عالم جان: خۇپ، اوندە مېن يەرەتگن روبات، يعنى مېنىنگ ماشىنەم قنى؟

^۱ زگسدن اۋتماق: نكاح قىلماق.

^۲ آرتىس (آرتىست): قۇشيقچى، ھنرمند.

قۇچقار: مېن قەياقدن بىلەن سېنىڭ ماشىنەنگىنى! اي، بىراونىڭ اويىگە باستىرىپ كىرىپ، ماشىنەم قنى، دېسەن! بىز اېر-خاتىن تىنچ گىنە اۆتيرىمىز، چىراغىمىزنى ياقىپ!

عالم جان: دېمەك، مېن يېتتى يىل كۆزىمىنىڭ نورىنى تۆكىپ، مىنگەنە بروكرات بىلەن آلىشىپ...

قۇچقار: نىمە-كرات؟

عالم جان: بروكرات. كېچەلىرى اوخلەمەي، اۋلىپ-تيرىلىپ سىزگە خاتىن تيارلەپ بېرگەن اېكەنمەن-دە، ھ؟

قۇچقار: رحمت. بىز ھەم يىخشى كۈنلىرىڭدە قىترىمىز. بىزدەن قىتمەسە، بالە-چقەمىزدەن قىتەدى.

عالم جان: بالە-چقەنگىزدەن؟ ھلى «كىچكىنە-كىچكىنە روبات بچەلەر يىسە بېر» ھەم دېرسىز؟

قۇچقار: اوياغى بىلەن ايشىنىڭ بۆلمەسىن، بىلدىنىڭمى؟! كېرەك بۆلسە، اۋزىمىز يىسە آلەۋېرەمىز! (بىر آز سكوتدەن سۈنگ.) ۋېي، بو دىيادە آدمەن فقط يىخشىلىك قالەدى. آتمە رحمتلى «بىراو سېنگە يامانلىك قىلسە ھەم يىخشىلىگىنىڭىن آيەمە اۋشە پدريگە لىتەندەن» دېگەنلەر. يىخشىلىك يىخشى-دە، عالمەتاي.

عالم جان: حاضر ادارەدن كېلەيپمەن، اېرتەگە تېرىم باشلار اېكەن. خۇش بىزىنىڭ اېكسپېرىمېنت^۱ نىمە بۆلەدى؟

۱ اېكسپېرىمېنت (Experiment): تېجىرە قىلىش، سىنەپ كۆرىش.

قۇچقار: نېمە-پېرىمېنت؟

عالم جان: اېكسپېرىمېنت. علامتى دلەدە سىنب كۆرىش كېرەك، كىمىيون كېلەدى.

قۇچقار: يۇق، مېن بىر نېمە دېيەپمىنى، عالمى؟ خاتىن بۇلگىدىن كېين اېل قطارى دلەگە چىقەدى-دە. كۆپگە كېلگن تۇى.

عالم جان: شونىسىگە يىم شكر. (مىكروسخېمەلرنى يىغىشتىرە تۇرىپ، بىردن قىزىل رىنگلى مىكروسخېمىنى كۆرىپ قالەدى.) قۇچقار اكە!.. منەوينى قۇيدىنگىزىمى؟ سىزدىن سۇرەيپمىن، قۇيدىنگىزىمى، يۇقمى؟!

قۇچقار: نېگە بقىرەسەن؟ (مىكروسخېمىنى آلىپ، قرەيدى.) بونىمى؟ قۇيمەدەيم، شېكىللى.

عالم جان (خالسىز اۆتيرىپ قالەدى): خىرىت... يورەگىم تۇختىپ قالەى دېدى-يە...

قۇچقار: نېمە اۋزى بو، عالمى؟

عالم جان: يۇپس (UES).

قۇچقار: نېمە-اېس؟

عالم جان: اۋپس. يونىۋېرسىل الكترون سخېمە.

قۇچقار: نېمە كرامت كۆرستەدى بو؟

عالم جان: علامتگە اۋشەنى قۇيسىنگىز — بۇلدى، باشقە مىكروسىخېمەگە حاجت قالمەيدى، ھەمەسى نىنگ اۋرنىنى باسەۋېرەدى.

قۇچقار: ايې، يىخسى اېكن-كو. شو كستنى قۇيەيلىك، عالمىتى. ھە دېب االمشتىرەۋېرەمىزى — اېتەگىنى كۆتۈرۈپ، ياقەسىگە قۇل تىقىپ، ھە؟

عالم جان: اي-اي، نىمە دېيەپسىز، قۇچقار اكە؟ بو فقط لابرئاتور شرايطىدە سىنەلەدى. شۇندەيم قىلماقچى احتياى چارەلرى كۆرۈلگىنىدىن كېيىن.

قۇچقار (سۈرلى): نىمە، خۇفلىمى؟

عالم جان: نىمە دېسە بۇلەدى... مەن، ھازىر علامت گېلېرىنگىزگە شۇنچە كە، مېخانىك روشدە جواب قىلەيپتى.

قۇچقار: نىمە-نىك؟

عالم جان: مېخانىك. گېدە پىچىق يۇق، كىنايە يۇق، تۇغرىسىنى گېرەۋېرەدى. نىمە دېيەياتگىنىڭىزنى تھلىل قىلىپ اۋتىرمەيدى، ايتىدىڭىزى — بجرەدى. بونى قۇيسك-چى؟ اوندە اۋىلەيدى، فكر قىلەدى، ھەم نرسەنىڭ ماھىتىگە توشۇنىپ يېتەدى!

قۇچقار: اۋىلسە يىخسى-كو، عالمىتى.

عالم جان: يىخىمىش! روبات اۋىلسە، فكر قىلسە، بىلەسىزىمى نىمە بۇلەدى؟

قۇچقار: نىمە بۇلەدى؟

عالم جان: قىامت قايم بۆلەدى! آيتىدىم-كو، ھلى علامتگە اۇخشەگن روباتلار مېنگ-مېنگلەب يەرەتيلەدى. ميليونلەب يەرەتيلەدى! اېندى بىر تصور قىلىنگ: ميليونلەب روبات كەلسىنى ايشلىتسە، اۆيلسە! خدانىنگ اۆزى اسرەسىن-و، اوندە آخر زمان بۆلدى، دېيەۋېرىنگ! اولر بارىب-بارىب اۆزى نىنگ حازىرگى احوالىدن نارازى بۆلە باشلەيدى! توشونىب قالەدى-دە! نېگە، دېيدى، آدملىر مەزە قىلىپ يوريشىيدى، مېن اېرتەدن كېچىگە اېشكەدى ايشلىشىم كېرەك، دېيدى! نېگە اېندى اولرنىنگ اينان-اختيارى اۆزىدە-يو، مېن مەۋىنقە پراگرەملشتىرىلگن مىكروسىخېمەلرگە بۆيسونىشىم كېرەك، دېيدى! توشونەپىسىز-مى، گپ قەيىردە؟ قرەنگ، اولرنىنگ اۆزى كىم-و، انسانلىككە دعوا قىلىشەدى! ھمە گپ شوندە كە، فكر قىلسە عقلينى تىيىدى. عقلينى تىيسە كۆزى آچىلەدى! كۆزى آچىلسە اولرنى باشقارشى مەكەن بۆلمەى قالەدى! انە شونىنگ اوچون، قۇچقار اكە، روبات روباتلىگىنى قىلىشى كېرەك. بويروق بېرىلدىمى — بجرسىن! اوياغى بىلەن ايشى بۆلمەسىن!

قۇچقار: ھە-ھە، بوندن چىقىدى، سەل اخماغراق بۆلىشى كېرەك اېكەن-دە، ھە، عالمتاي؟

عالم جان: شوندەى دېسەيم بۆلەدى. اولرنىنگ تەنەسى، قۇلى، آياغى، مىلى، ايشلەسىن. لېكەن كەلسى ايشلىشىگە يۇل قۇيمىسلىك كېرەك! بۇپتى، مېن بارىب، بىر آز ايشلەى اېندى.

عالم جان مىكروسىخېمەلرنى يىغىشتىرىپ، اچىكرىگە كىرىپ كېتەدى. قىزىل رەنگلى مىكروسىخېمە قۇچقارنىنگ قۇلىدە قالەۋېرەدى.

قۇچقار (اۋىچىن، قۇلىدەگى سىخېمەگە قرەگىچە): اوندەى بۇلسە، بو شۇرىنگ قورغورلرنى يره تىش نىنگ نىمە كېرەگى بار اېكن؟ .. (عالم جان كېتگن تامانگە قرەب آلىب، مىكروسىخېمنى سېكىن گىنە ايوان شىپىگە قىستىرىپ قۇيەدى.)

تشقىردىن سلطنت نىنگ شىغىللەگن آوازى اېشىتىلەدى.

سلطنت نىنگ آوازى. كىشت! كىشت-اي، قىرىلىپ گىنە كېنگور!.. الايىم قىران كېلسىن ھەمەسىگە! نە كوندوزى تىنچلىك بار، نە كېچەسى! بۇلدى، جانىمدىن تۇيىپ كېتىدىم، يا او ياقلىك قىلەمەن، يا بو ياقلىك! خدا كۆترسىن بونقە قۇشنىنى!

قۇچقار: آبا، تەغىن باشلىدى!..

علامت (چىقىپ): نىمە باشلىدى؟

قۇچقار: اي، سىز بىلمەيسىز، علامت خان، سلطنت دېگن قۇشنىمىز بار، جىنل بۇيىچە قىشلاق چىمپونى^۱. آغىر وزندە، كېلسە كۆرەسىز. بوتون قىشلاق «داد» دېدى. جىنلنى پولگە ساتىپ آلىپ يۈرەدى. اگر شاخىگە كۈيلىگى ايلىنىپ قالسە، درخت بىلەن ھەم ياتىپ آلىپ جىنللىشەدى! علامت خان، مبادا مېنى سۈرەسە، «ايشگە كېتگنلر» دېپ قۇيىنگ، خۇپمى؟ (ايچكىرىگە قاچىپ كىرىپ كېتەدى.)

سلطنت كىرىپ كېلەدى. او سېمىز، بربستە عيال — چىندەن ھەم «آغىر وزندە» اېدى. آوازى ھەم گودەگە يره شە.

^۱ چىمپون: قەرمەن.

سلطنت (اوى تامانگە): ھۇ، يىگىت! چىقەۋېرىنگ، كۆرگنلەر «خاتىندىن قاچدى» دېمەسەن! بېلىدە بېلباغى بار ھەم عنقانېنگ اوروغى بۇپ كېتەيپتىمى، نېمە بلا! قنى، بۇلىنگ، بۇلىنگ، ۋەت يۇق!

قۇچقار (ناعلاج چىقىپ): اي-اي، كېلىنگ، كېننايى، كېلىنگ...

سلطنت: مېنگە قرەنگ، نېمە، اپندى اپرەلدن كېچگچە «كىشت-پىشت» بېلىن عمرىم اۋتەدىمى؟! تاۋوقنى اپلەگن باقەدى، قۇلىنگىزدن كېلمەيدىمى، يىغىشتىرىنگ دوكانى! يې اپكىن-تىكىن قىلمەي، تاۋوقلرىنگىزگە قراۋول بۇلىب اۋتيرەيمى، ھ؟ نە پياز قالەدى، نە گۈل قالەدى، نە گىشىچ و نە اوكراپ!

قۇچقار: نېمە-راپ؟

سلطنت: اوكراپ! قولاقنىم خدا آلىب قۇيگنمى، دېمەن!

علامت اولرگە جىم گىنە قرەب تورىيدى. شاۋقىننى اېشىتىپ، اېچكىرىدن عالم جان ھەم چىقەدى.

عالم جان: السلام و عليك، كېننايى.

سلطنت: ھە، تىغىن كېلدىنگىزىمى، كۈچ-كۇرانىنگىزنى كۆتۈرۈپ؟ لۇلىدە تىنىم بار، سىزدە تىنىم يۇق؟ (قۇچقارگە). ايى، نېگە سېرەيىب تورىيسىز، بىر چىقىپ قرەنگ اولرىنگىزىنىڭ قىلگن ايشىنى!

۱ اوكراپ: شىۋىت؛ بىر تور خوشبوى اۋسىملىك.

قۇچقار: بىلەن، كېنئايى، قرەمەسم ھەم بىلەن... (گپ تاپالمەي). شاشمەي تۇرسىن اولر ھەلى!.. اگر يەنە بىر مەرتە شونقە بۇلسە...

سلطنت: «...تەبەكە (توكل) قىوارەسىز!» بىلەمىز، بىرىنچى مەرتە باشىتەياتگىنىمىز يۇق! انەوى كۈنى مەكەنىنگ^۱ اىچىدىن بوزاغىنىگىزنى ارنگ ھەيدەب چىقىدىم! بىرەم آچ آفت كە، كەتكەكەيم پروا قىلمەيدى! «مال اېگەسىگە اۇخشەمسە حرام اۇلەدى» دېب جە تۇغرى ايتىشگن اېكن!

قۇچقار (علامتى كۆرسىتىپ): كېنئايى، مەھمان بار...

سلطنت: مەھمانىنگىز — كاپپىكە^۲، بىلدىنگىزىمى؟!

قۇچقار: نىمە-پىكە؟

سلطنت: كاپپىكە! اۋزبېكچەسى «بىر تىين» بۇلەدى! مېنگە كۆزىنى شونقە لۇق قىلىپ تۈرەۋەرسە، مەھمانىنگىزنىنگ ابروسى ھەم بىر تىين بۇلەدى! بو — سلطنت، دېب قۇيىنگ، بىلىپ آلسىن، ھە!

قۇچقار (علامتگە): بو — سلطنت.

سلطنت: ھە، ايتىپ قۇيەي، تراكتور سۈيلىنگىزنى گاراژگە ابارىپ قۇيىنگ! «تر-تر-تر» قىلەسىز — يىرەم كېچەسى كېلەسىز، «تر-تر-تر» قىلەسىز — كەلى سحرلب ھەمەنى اويغاتۋارەسىز! اي، خدا كۆترسىن! بىر ايندەمەيسن، ايكى ايندەمەيسن، بونىنگ آخرى بارمى اۋزى، يۇقىمى؟!

۱ مەكە: مەكە جوگارى.

۲ كاپپىكە: بىر تىين، بىر قىران؛ ارزى بۆلمەگن.

عالم جان بىر تە مىكروسىخېمنى ئايب چىقىپ، قوچقارگە سېكىن گىنە اوزە تەدى.
او سىخېمنى علامتگە اۋرنتەدى.

بېت | ۵۳

عالم جان: قۇيىنگ، كېنئايى، مېھمان بار، دېيەپتېلر-كو...

سلطنت: واى، يىنە مېھماندىن كېلەدى-يە! ھۇ، عالمچە، شو تام آرقە^۱ بىلن بالە-
چقە باقمەن! مېھمانىڭىزىنىڭ حسن و جمالىگە قرەب بالەلرېمىنىڭ قارنى
تۈيىپ قالمايدى، توزىكمى؟! (علامتگە جىركىگىندەى قرەب). سومكەدى
بۆلمەى اۋلسىن، نەمونچە قىلتىرىق بو؟

علامت (كوتېلمەگىندە، سلطنتگە): سېن، قۇتۇر اپچكى، نېمە دېب مەرەپسەن
اۋزى؟! ھ؟! ھ؟!

سلطنت: واى-واى-واى!.. بو ھلى سلطنتىنىڭ صابونىگە كىر يۈومەگەن،
شېكىللى! مېن بىلن پچە كىلشمە، مېھمان اۋلگور، اپتېگىنگى باشىنگە ياپىنچىق
قىلىپ، سزايى قىوارەمەن-ھ! ھې، تورقېنگ قورسىن، كلتە كېسكە اۋخشمەى!

علامت (باستىرىپ بارىپ): نېمە دېدىڭ؟ باشىمگە نېمەنى نېمە قىلەسن؟ ھە،
آغىزگىنەنگەن قانىڭ كېلسىن، سېن اپچكى اپمىزىنىڭ! كۈزىڭنى اۋيىپ
آلەيمى حاضر؟! كىمنى سزايى قىلماقچىسىن، قرى كلەموش؟! كىمنى،
دېيەپمەن!

سلطنت (چېكىنە تورىپ): سېنى، سېنى!..

۱ تام آرقە: قىشلاق محنتكشلىرىنىڭ اختيارىدەى، عادتدە، اولرىنىڭ قۇرغان، حاۋلى-جايى يانېدە جايلىگەن
يېر بۇلغى.

علامت: ھو، بېت كۆز! قنى، چىق بو يېردن! چىق، تورقىنكى كۆرمەي! بۆلمسە آغزىنكى قىيشەيتىب قۇيەن، آتىنكى يىم آيتالمەي قالەسن! (بىر-ايگىتە كارا تە حرىكتلر قىلىپ قۇيەدى). ابى-يە..!

سلطنت (دېوارگە قېشىپ): ۋاي، ۋايىب قۇيە قالەي!.. ۋاي، شۆرىم!.. قۇچقارۋاي، مېمانىم نىنگ توتقەناغى بار، دېب آيتىپ قۇيمەيسىزىمى؟.. ۋاي، تارتىسنىگىز-چى بونىنگىزنى! ۋاي، شىرمندە..!

علامت (مىشتىنى سلطنت نىنگ نىق بونىگە تېگىزگۈدېك قىلىپ): «غىنگ» دېگن آۋازىنكىنكى ابىشىتىسم، ۋازىنگدن كۆر، مېكەجىن! عومۇم، آۋازىنگ چىقمەسىن، توشوندىنگىمى؟ بوندن بويان دايم شىۋىرلېب گىپىرەسن!

سلطنت: خۇپ، دېدىك-كو، آپەسى، بىرتە گېدن قالىسك ۋايلىمىزىمى...

علامت: بىرتەمس، ھمە گىپىنكى شىۋىرلېب گىپىرەسن! اگر يەنە بىر مرتە شو حاۋلىگە چىقىپ اكيلىلەسنگ، انەۋى ابىشىككە آياغىنگدن آسىپ قۇيەن — شىمالدە تېرەنىپ تورەۋېرەسن! اوقدىنگىمى^۱، تاۋوق مىيە؟!

سلطنت (شىۋىرلېب): اوقدىم-دە، آپەسى، اوقدىم...

علامت: اگر شو ابىشىككە مونچاق بۆلمەي دېسنگ، ايكىنچى مرتە آۋازىنكىنكى ھم ابىشىتمەي، تورقى-طراۋتىنكىنكى يىم كۆرمەي! پىشىللىمە چۈچقەگە اۋخىش! نىفس آلمە!

سلطنت: نىفس آلمەسم، ۋايىب قالمەيمىنى، آيلنەي مېمان؟..

^۱ اوقماق: بىلىپ يېتماق، انگلەماق، توشونماق.

علامت: اؤلمه یسن! اپندی سېکین آياغینگ نینگ اوچیده یوريب، چيقيب کېت.

سلطنت (پست آوازده): بیر آغیز گپینگیز، اؤرگیله‌ی، بیر آغیز گپینگیز... (آیاق

اوچیده، ببدنه یوریش قیلیب چیقیب کپته دی.)

قۇچقار: اي، برکه تاپينگ، علامت خان! نه لاگچيدن^۱ قوتيلگندهى بۇلديگ-اي!

علامت (شرتہ قوچقارگہ اوگیریلیب): حاضر ایگی کوزینگ نینگ اورتہ سیگہ بیرتہ

اورہمن، میہ ننگ نینگ قتیغی چیقیب کہتہ دی!

قوچقار نینگ كېلگى اوچىب، عالم جان نىنگ آرقە سىگە بېكىنەدى.

عالم جان: گپ قَیترمَنگ، دِدیَم-کو، قوچقار اکِه! (یوگوریب کِلیب، علامتی

اۋچىرەدى.)

قۇچقار: عالمتاي، بويىم اۋزىمىزدىنمى دېيىمىن — دۈست-دشمن نىنگ فرقىگە

بارمهیدی؟..

اوپینچی صحنہ

اۋشە منظرە. كېچقورون. عالم جان نىنگ حجرە سىدە چىراق يانىق، او ايشلب

اؤتيريبىدى. كۈچە تاماندن تراكتورىنىڭ كېلىپ تۇختەگىنى اېشىتىلەدى. كۆپ

اۆتمەي بىر قاپ نرسەنى آرقەلب قوچقار كىرىب كېلەدى.

۱ نہ لاگچی: سالیق ییغیوچی، مالیہ آلووچی.

قۇچقار: عالمىتى..!

عالم جان (دېرزدەن): السلام وەلىكىم، قۇچقار اكە.

قۇچقار: اي، هر ساعىتىدە سلام بېرەۋېرەدىمى! اوشلەسنگ-چى، تشلەۋارەمن حاضر..!

عالم جان: اي-اي، كېتىدىم، كېتىدىم!.. (يۇگورىيە كېلىپ قرەشەدى.) واى-بو، نېمە كۇتريب يورىيسىز، قۇچقار اكە؟

قۇچقار: كۈنجرە-دە، نېمە بۇلردى... (تېرىنى آرئىب.) واى، جانىم-اي!.. عالمىتى، شو، يېم يېمەيدىگن مال اختراع قىلسنگ-چى، ە؟

عالم جان: اونقەسى بار-كو.

قۇچقار (چىپە-چىن ايشانىب): قەبېردە؟

عالم جان: طىبعت موزىمىدە. ايچىگە سمان تىقىپ قاتىريب قۇيىشىدى. يېم ەم يېمەيدى، سوت ەم بېرمەيدى. (ايچكىرگە كىرىپ كېتەدى.)

قۇچقار (حوصلەسى پىر بۇلىپ): آ-ە، سېنلر يېم يېمەيدىگن مال اېمس، مال يېمەيدىگن يېم اۇىلب تاپىشگە اوستەسنلر..!

علامت (چىقىپ): السلام وەلىكىم، قۇچقار اكە. يىخى كېلدىنگىزىمى؟

قۇچقار (كۇنگلى كۇتريلىپ): شۇكر، شۇكر... اۋزىنگىز تىنچ گىنە اۋتورىيسىزىمى، علامت خان؟

علامت: رحمت. يووينىب آلېنگ، طعام سوزەمن.

قۇچقار: خۇپ، خۇپ... (يووينگنى چىقىپ كېتەدى).

بو آرەدە علامت دسترخوان يازىپ، ايگى كاسەدە طعام آليپ كېلىپ قۇيەدى.

بېت | ۵۷

علامت: عالم جان اكە، چىقىنگ، طعامىنگىز ساويپ قالەدى.

عالم جان قندەيدىر قاغازگە تىكىلگىنچە كېلىپ كرەواتگە اۇتيرەدى. علامت ايچكرىدن تازە كۇپلەك آليپ چىقىپ، آرتىنىپ كېلەياتگن قۇچقارگە اوزەتەدى. منە، تازەسىنى كىيىپ آلىنگ.

قۇچقار (يېرەب): شونقە قىلەمىزمى؟.. ھى، مىلى، مىلى... (كىيىپ). برکە تاپىنگ، علامت خان. (كرەواتگە چىقەدى).

علامت اوى يوموشلىرى بىلن بند. عالم جان همان قاغازدن كۇز اوزمەگن كۇيى پېسىلىنىپ گاه قاشىقنى قىديرەدى، گاه ناننى.

اي، عالمى، طعام وقتىدە عالملىكنى قۇيىنگە اېندى. اېسىمدە يۇق، ابن سىنامىكن، قىسى بىرىدىر ايتگن اېكن: اويقو، آوقت، فيزىكلتور^۱ جە كېرەكلى نرسە، دېب. منە، بىز شو گېگە عمل قىلىپ كېلەمىز-دە، عالمى. اويقو يىخشى، طعامدن هم اوزىمىزنى خفە قىلدىرىپ قۇيمەيمىز. اېندى، فيزىكلتورگە كېلسك، نېمە دېيمىز... تلويزونگە قرەب آياق كۇترىش يۇغ-و، لېكن قىمىرلەپ تورەمىز. اذاندن تا يريم كېچەگچە تراكتور مىنگىنىگدن كېين اوزى آياغىنگ كۇترىلىپ قالار اېكن.

^۱ فيزىكلتو (Physical Culture): جسماني تېرىيە.

بىر نېچە ئانىە جىم گىنە طعاملىنىشەدى.

بى-بى، قۇل گىنەنگ درد كۆرمەسەن-دە! (كاسەنى نرى سۈرىپ قۇيىپ) عالمتاي-دە، گپ-دە... شو، علامت خاننى آيتەن، دلەگە چىقىرىپ نىمە قىلەسن شۇندە... نرسەنى؟ بىرتە عيالگە اوى نىنگ تشۈيشى ھەم يېتىپ آرتەدى.

عالم جان: مسألەگە بونقە تار قرەمسلىك كېرەك، قۇچقار اكە. بو پېردە گپ فقط سىزىنىڭ خاتىنىڭىزىنىڭ اوستىدە اېمىس، بوتون اۋزبېك خاتىن-قىزلىرى نىنگ اوستىدە كېتەيىتى.

قۇچقار: اېندى، مىلى-دە، كىم نىنگ اوستىدە كېتسەيم. اخىر، بونقەسىدن ھلى مىنگ-مىنگلەب يەتەلەدى، دېدىنگ-كو. شۇلردن بىرتەسى يورسە يوربىدى-دە. عالم جان: اي-اي، ھلى «مىنگ-مىنگ» گچە گپ كۆپ. حاضرىچە علامت بىرتە. يىگانە، تىجرە نىسخەسى.

قۇچقار: اېندى، شو نىسخەگە تېگمەسەنك بۇلردى-دە...

عالم جان: قۇيەۋېرىنگ، وقتى كېلىپ، عىبىس، مگىزىنلەرگە ھەم چىقىرىلسە. انە اۋشندە سىزگە اۋخشەگن سۇقە باشلر مگىزىندن خاتىن آلەۋېرەدى.

قۇچقار: اي، تىنچ گىنە طعام يېمىزىمى، يۇقىمى؟! نوقول پىچىق قىلەسن! ھلى «طىبعت موزىمى» دېدىنگ — ايندەمەدەيم! اېندى «مگىزىندن خاتىن آلەسىز» دېيسن! نىمە سېنگە او، تۇقۇزىنچى كلىشمىدى^۱ مگىزىندن آلەدىگن؟!

۱ كلىش: كالاۋوش، كاۋوش، آياق كىيمى.

عالم جان: نېگە جەلىنگىز چىقەدى، قۇچقار اكە؟ وقتى كېلىپ، روباتلار مەزىندەيم ساتىلەدى-دە. مەن، شەخسى تام-آرقە اوچون كىچكىنە تراكتورچەلەر ساتىلەيپتى-كو. اۋن-اۋن بەش يىل آلدىن «مەزىندە تراكتور ساتىلاركن» دېسىنگىز، ھېچ كىم ايشانمىدى. بويىم شونگە اۋخشەگن گپ.

علامت (قاپنى كۆرستىپ): قۇچقار اكە، مەنەينى اويگە آلىپ كىرەيمى، مالخاناگەمى؟

قۇچقار: اي، قۇيەۋېرىنگ، كېيىن اۋزىم تىنچىتەمەن.

علامت: واى، مېن تورگندە سىز قاپ كۆتۈرۈپ يورسنگىز اۋىت بۇلمەيدىمى؟ (قاپنى بىر قۇلدە يېنگىل كۆتۈرۈپ كېتەدى.)

قۇچقار (اۋزىدىن سېچىپ تورىپ): ايى، ايى... علا... علامت خان!.. قۇيىنگ، قۇيسنگىز-چى!.. اي، خدا، بو نىمە كۆرگۈلىك!.. عالمتاى، سىنىپ-پىنىپ قالسىمىكن؟

عالم جان: ھېچ نىمە قىلمەيدى، كارپوسى^۱ پۇختە ايشلنگن.

قۇچقار: نىمە-پوسى؟

عالم جان: كارپوسى.

قۇچقار (حىرئەدە): خاتىنمىس — ايسكاۋاتور! (اۋتيرەدى.)

^۱ كارپوس: مىكانىزم، قاينىغىنى تەشكىل اېتۈۋچى قىسمى.

عالم جان (زېرىكىب): قۇچقار اكە، تلویزیون-پیلویزیون ھەم آلیب قۇیمە گنسيز-
هە؟

قۇچقار: تلویزیون نینگ نیمە كېرەگى بار؟ شونىسى یخشى، اپرته راق ياتيله دی.
(دسترخوانگە فاتحه قىلیب). علامتخان. جای سالىنگىمى؟

علامت (ایش بیلن بۇلیب): ھە، سالیب قۇیگىنمى.
سكوت.

قۇچقار: بو، رنگینگ چتاق، عالمتای، چرچىسن-كو. یۇل عذابى — گۇر عذابى،
شهرده ی جايدىن شونچە یوک بیلن كېلىش نینگ اۇزى بۇله دىمى! مىلى، بارىب
دەمینگى آل...

عالم جان (توریب): قارىن تۇیدی — غم كېتدی، رحمت.
ابندی بیر آز ایشله سك ھەم بۇله دی. (كېتە دی.).

قۇچقار (اونینگ كېتىدىن): آدم دېگن مونداق دَم ھەم آلیشى كېرەك-دە،
عالمتای. كوندوزنى ایشله گنى چىقرگن، آقشامنى اوخله گنى...
علامت دسترخواننى يیغىشتيره باشلەیدی.

علامت خان، قۇیه وېرىنگ، قالگىنىنى اپرته گە قىلرسيز، كېچ بۇپ قالدی...
علامت: حاضر، حاضر.

قۇچقار ايچكېرىگە كىرىپ كېتەدى. علامت انچە وقت او-بو يوموش بىلن كويمەلنىپ يورىپ، او ھم قۇچقار كىرگن اويگە يۇل آلەدى. حاۋلى بېرىپس بۇش قالەدى. دېرەزدن عالمجان نىنگ ستولگە^۱ اېنگەشىپ آلىپ ايشلەيانگنى كۆرىنىپ توريىدى. قۇچقار نىنگ خانەسىدە چىراق اوچەدى. چىگىرتكەلرنىنگ آۋازى اېشىتىلەدى. بىر آزدن سۇنگ آق كۆيلك، آق ايشتانە قۇچقار چىقەدى، او ياق-بو ياققە آلنگلب، عالمجان نىنگ حجرەسى تامان يورەدى، دېرەزە آلدیدە اگاھلنتىرىش معناسیدە يۇتلىپ قۇيەدى.

عالم جان (دېرەزدن باشىنى چىقىرىپ): كىم؟

قۇچقار: عالمتاي، شو، قارە دېنگىزنىنگ سوۋى چىندن ھم قارە بۇلەدىمى؟

عالم جان: شونى سۇرەگنى چىقىدىنگىزمى؟

قۇچقار: يۇق، اۋىلەدىم-دە... منە، بىزنىنگ آرىقنى «آق اريق» دېيىشەدى، لېكن سوۋى قاپ-قارە. نامىگە قرەمس اېكن-دە، ھ؟

عالم جان (ايشگە اونب): يۇق، قرەمەيدى.

قۇچقار (بىر آز ترددلىپ): عالمتاي، بو، علامت خاننى آيتەن... شونقە تىگە تۈرەۋېرەدىمى؟

عالم جان (خواترلىپ): نىمە، بىران ناخۇيە ايش قىلىپ قۇيىدىمى؟

^۱ ستول: اۋرىندىق، چوكى.

قۇچقار: يۇق، ناچۇيە-كو ايش قىلگنى يۇغ-ه، شو، اپرتەلبگچە تيگە تورسە...
آياغى آغريب قالمىمىكن، دېماقچىمن-دە.

عالم جان: قۇچقار اكە، اۋن يىل تيگە تورسەيم ھىچ نىمە قىلمەيدى! ايشلەگنى
قۇيەسىزىمى، يۇقىمى؟

قۇچقار: مىلى، مىلى، ايشلە... ايشلەگن يىشى-دە... (ايكىلىنىپ راق اويگە
كىرىپ كېتەدى.)

قۇچقارنىڭ خانەسىدە چىراق يانەدى، او ياقىدىن-بو ياققە اۋتگن سايەلر
كۆرىنەدى. چىراق اۋچەدى. جىملىك. كۆپ اۋتمەي قۇچقار يەنە چىقەدى.
(عصبى راق، لېكن اۋزىنى قۇلگە آلىشگە اۋرىنىپ.) عالمىتى..!

عالم جان: ھە؟

قۇچقار: شو، دېسنگ، سىرە اوخلب بۇلمەپىتى-دە، اوکە..!

عالم جان: نېگە؟

قۇچقار: اۋزىنگ اۋىلەگىن، چىراقنى اۋچىرىپ ياتسنگ-و، تېپەنگە بىرتەسى
كۆزىنى بقرەيتىرىپ تورسە! بونقەدە اويقو كېلەدىمى؟

عالم جان: علامتنى آيتەيپىسىزىمى؟ اۋچىرىپ قۇيىپ اوخلەيۋېرسنگىز-چى، ياش
بالەمىسىز؟

قۇچقار: اۇچىرىپ قۇيسىم ھىم تورىيدى-دە اخىر، كېلىساپگە^۱ اۇخشىب! كېچەسى
اويغانىپ كېتىپ، قۇرقنىمدىن بىر نىمە بۇپ قالسىم نىمە بۇلەدى؟

بېت | ۶۳

عالم جان: اوندە مېنىڭ خانەمگە ئايب چىقىپ قۇيىڭ.

قۇچقار: ايى، اپسى بارمى اۋزى بو بالەنىڭ؟! نىمەگە سېنىڭ خانەنگە ئايب
چىقىپ قۇير اپكىنمىن؟!

عالم جان: بۇلمسە، نىمە قىل، دېسىز؟

قۇچقار: بىراو سېنگە، بىر نىمە قىل، دېيەپتىمى؟ شۇنداق، يقىن ئايب، ايتىدىم-
قۇيىدىم-دە... (بىر آزدن سۇڭ.) لېكن، عالمى، شو، ماشىنەنىڭ بىرتە
كمچىنىڭى بار-دە.

عالم جان: مثلاً؟

قۇچقار: مثلاً... مثلاً، اۋتە كېتگن... تىرىلى!

عالم جان: نىمە بۇپتى؟

قۇچقار: ايى، نىمە بۇپتى، دېيدى-يە منەۋى بالە! بونقەسىگە اويلىپ
كۆرمەگىنىن-دە، بىلمەيسىن. مثلاً، كېچەسى ھىلىگىگە تورسىم... نىمەگە... قۇل
يوۋىگىنى تورسىم، قىتېپ كېلگۈنىمچە اۋرىمنى يىغىشتىرىپ قۇبەدى!
(عالم جان نىڭ بى پروالىگىدىن جەلى چىقىپ.) شو، آدم بىر ايشنى قىلگىنىدىن

^۱ كېلىساپ: اۇغىر دستەسى.

كېيىن پۇختە قىلسە-دە! منە، بىز بىر مرتە كولتېۋاتسىيە^۱ قىلدىكىمى — تامام، قېتىب تراكتور كىرمەيدى! بىر مرتە جۈيك آلدېكىمى — تۆپە-تۇغرى، مىلتىق نېنىڭ اۋقىدەى چىقەدى، كۆرگن آدم «اي، برکه تاپ» دېدى! چلە ايش — چلە-دە!

عالم جان (عصبى لىشىب): بونقە نرسە يرەتېش آسان اېمىس، قۇچقار اكە! عالم شمول كىشفياتلر يوز يىلدە بىرتە بۇلەدى! ايگى يوز يىلدە بىرتە بۇلەدى!

قۇچقار: اي، مىنگ يىلدە بىرتە بۇلسەيم قايل قىلىپ قۇيىش كېرەك-دە، ملا!

عالم جان: توشونسىگىز-چى، مېن پختە تېرەدىگن ماشىنە يرەتدېم، ما-شى-نە!

قۇچقار (قىزىشىب): ماشىنە بۇلسە، ماشىنە گە اۋخشەسىن-دە! سالىركە يېسىن، گاراژدە تورسىن! نېمە قىلەسن، آدملىرىنىڭ باشىنى قاتىرىپ؟!

عالم جان: آيتەيىمىن-كو، قۇچقار اكە، مسألەنىڭ اېستېتىك^۲ تامانىنى اۋىلپ آدمگە اۋخشتدېم، دېب!

قۇچقار (توتەقىب): اي، اۋخشتىسنگ ھەمە ياغىنى اۋخشتەيسىنمى، قان قىۋاردىنگ-كو آدمنى!!! اي، اېستېتىكەنگدن اۋرگىلەى!

عالم جان: قۇچقار اكە، سىزنى قنچەلىك حرمت قىلىشىمنى بىلەسىز. لېكن ھەمە نرسەنىڭ ھم چېگرەسى بۇلەدى. اگر شونقە قىلەۋېرسىڭىز، حاضر كىرىپ علامتىڭىزنى بوزىپ تشلەيمىن!

۱ كولتېۋاتسىيە (Cultivation): يېرنى، اېكىن قاتار آرەلرىنى كولتېۋاتور (يېر ھېداۋچى ماشىن) بىلن اېشلىش.

۲ اېستېتىك: جاذبە، يىرار نرسەنىڭ گۈزەللىگى، نفاستى، لطافتى.

قۇچقار (غۇبىدىن كۆكرىپ): كىمنى بوزەسن؟.. نىمەنى بوزەسن؟!

عالم جان: خاتىنىڭىزنى... ئاي، توف! علامتى! بوزىپ، زىچىست^۱ قىلىپ تىشلەيمىن!

قۇچقار: نىمە-چىست؟

عالم جان: زىچىست. تامام، مېنگە بونقە ماشىنە كېرەك اېمىس!

قۇچقار: ھۇ، بالە! بىرىنچىدىن، سېنگە كېرەك بۇلمىسە، منە، بىزگە كېرەك! اېگىنچىدىن، حاضر اۋزىڭنى زىچىست قىلىپ تىشلەيمىن، ثواب بۇلەدى! (عالم جان نىڭ ياقەسىدىن توتىپ، دېرەزدەن سوغىرىپ آلەدى.)

عالم جان: ياقەنى قۇيوارىڭ!.. قۇيوارىڭ، دېيەپمىن!.. (سىلەتەنىپ.) آلېڭ قۇلىڭىزنى-ئاي! اۋىلمەيسىزىمى، كپ-كتە آدم؟!

قۇچقار: اۋزىڭ اۋىلمەيسىمنى، عيال كىشىنى حقارت قىلگىنى؟! كىم ايتەدى سېنى اۋقىگىن، توشونگىن آدم، دېپ؟!

عالم جان: شو جنجلىمىزنى بىراو كۆرسە نىمە دېيدى، ھ؟ بىرتە روباتنى، تېمىرنى تەلشىپ ياتىشىيدى، دېيدى! مېن-كو، اونى يرەنگىنمىن، يېتى يىل عمرىمنى بىغىشلەگىنمىن، سىزگە نىمە؟

قۇچقار: سېن يېتى يىل بىغىشلەگىن بۇلسىڭ، مېن قالگىن عمرىم نىڭ ھەمەسىنى بىغىشلەيمىن!

^۱ زىچىست: احتياط قىسمى؛ كېرەكسىز نرسە؛ مەجبۇل تىشلەماق.

عالم جان (خفە بۇلىب): بونقە ليگىنى بىلگنىمدە آدم اېمس، بىر اېشك شىكلىدە يەرتىدىم. نامى يىم «اېشك-۱»، «اېشك-۲» بۇلدى...

قۇچقار (ھەمان بۇش كېلمەي): نىمە قىپتى، اېشك ھەم... خۇجەلىككە كېرەك نەرسە.

عالم جان: ايى، اوندن ھەم قوروق قالدېنگ، دېماقچىمىز؟ مىمون شىكلىدە يەرتەسم-چى؟ بىر بىر اويلىنەۋېرىمىدىنغىز؟

قۇچقار: يۇق، زگسەن اۋتكىزەيدى... لېكن، بىرتە قفسگە سالىب قۇيىپ، بالە-چقە بىلن تاماشا قىلىپ ياتەۋېرىدىك. تلويزيون نىنگ اۋرنىگە-دە.

عالم جان (بوتونلەي روھى توشىب): يۇق، اۋشە ماشىنەنى ماشىنە شىكلىدە يەرتەياتىنلار تۇغرى قىلەياتىن اېكن. بېتوشىش، بېغلوھ... ھىچ كىم ياقەسىگە يىم ياپىشمەيدى...

قۇچقار (پست توشىب، ارزلى): اۋزىنگ ھەم اونقە اېركك كىشى نىنگ ھىمىتىگە^۱ تېگمە-دە بۇلمەسم.. (قاۋاغىنى سالگىچە اىچىرىگە كىرىپ كېتەدى).

عالم جان: ھە-ھە، آدم-روبات يەرتىش نىنگ بونقە تامانلرى ھەم بار اېكن. شونىنگ اوچون ھەم خدا لك-لك آدم يەرتىپ قۇيىپ، ھىچ كىم نىنگ كۈزىگە كۈرىنمەي كېتىن اېكن-دە. كۈرىنسە بارمى، بو بېش يىرىم مىليارد آدم اونىنگ اۋزىنى زىچىست قىلىپ يوباررىكن..!

^۱ ھىمىت: عار-ناموسىنى، قدر-قىمىتىنى پاك سىقىش تويغوسى؛ عارىت.

پرده

تۆرتىنچى صحنە

اۋشە حاولى. آرەدن ايگى كۈن اۋتگن. علامت كرەواتدە اۋتيرىبدى. قۇچقار تاغارەدە بوغى چىقىپ تورگن قىناق سوو آليب سېلىپ، اونىنگ قرشىسىگە قۇيەدى. علامت نىنگ قۇللىرىنى كفتى آرەسىگە آليب بيرپس تىكىلىپ تورەدى، يوزىگە باسەدى. «سېكىن-سېكىن گىنە قىناق سووگە باتىرەدى. كۈتەدى. اۋرىدن تورىپ، ايوان شىپىدە گى قىزىل مىكروسىخىمەنى آلەدى. بيرپس اۋىلىنىپ تورىپ، احتياطكارلىك و ھدىك بىلن روباتگە اۋرتەدى. علامت خودى اۋىقۇدن اۋىغانگندېك عىبلنىپ اطرافنى كۈزەتەدى، قۇچقارگە باش-آياق رزم سالەدى.

علامت (بىر قۇچقارگە، بىر تاغارەدە گى سووگە قرەب): قۇچقار اكە؟

قۇچقار (عذرلى): شو، دېسنگىز، قۇلىنگىز جە موزدەى-دە... يوزىمنى سىلەگىنىنگىزدە تېمىرگە اۋخىش كېتەدى... (اونىنگ قۇلىنى يوزىگە باسىپ كۆرەدى). ھلى بار... (ىنە تاغارەگە تىقىپ قۇيەدى). خفە بۇلمىگ-و، علامت خان، شو، قۇمرى نىنگ قۇللىرى قداق باسىپ، يارىلىپ كېتگن بۇلسەىم بىر نىمەسى بار اېدى-دە... اۋشە نىمە اېكن-ە؟ بۇلمەسم، برماقلىرىنى كۆسك^۱ تىلىپ، غدىر-بودىر قىلىپ تشلەگن. قۇلىدن، دېسنگىز، كىر صابون ارەلش تپى

^۱ كۆسك: غۇزەنىنگ گلدن سۇنگ تۈگەدىگن، اېچىدە پختە يېتىلەدىگن، چىناقلردن عبارت مېۋەسى.

ھىدى كېلەدى. (خۇرسىنىپ.) لېكىن نېمە سىدىر بار اېدى... كېين، كۆزىنگىز ھم غلطى. يۇق، اوزاقدن قرەسم درست، يىقىنىڭىزگە كېلىم، شېشەگە اۇخشەيدىمى-يې...

علامت: كوارتس.

قۇچقار: نېمە-ارتس؟

علامت: كوارتس. كوارتسدىن يىلگن.

قۇچقار: ھە-ھە... شېشەنىڭ بىر تورى-دە، ھە؟ جە ساووق نرسە بۇلرەن لېكىن. بىلەسىزىمى، كۈنگىلىڭىزگە آلمەنگ-و، قۇمى بىلەن-چى، جىم اۋتېرىب ھم كېلىشەۋېرىدىك. اچىمىز-دە... نېمە دېيەتگىنى كۆزىدىن بىلەردىم. اۋىم شۇنداق قىلدى-يو، اچىمىدەگىنى تاپىدى، قورغور...

علامت: مېن مقصدىڭىزنى، خواھش-اىستىڭىزنى كۆزىڭىزگە قرەب بىلالمەيمەن. تشقى عالم بىلەن فقط منوسونىك مېتوددە علاقه قىلەمەن.

قۇچقار: نېمە-سونىك؟

علامت: منوسونىك. طبعىتدەگى برچە تىرىك موجودات، شۇنىڭدېك، آدم ھم اۋزىدىن الكترومگنىت تۇلقىنلىرى تۇرۇتەدى.

قۇچقار: مېن ھەممى؟

علامت: سىز ھەممە.

قۇچقار: قۇمرى بۇلسە، «سىزدىن فقط سالىركە ھىدى ترەلەدى»، دېردى...
قرەنگ، گېيى يالغان اپكىن-دە، ە؟

علامت: سىزدىن ترقلەياتىن الكترومگىنىت تۇلقىنىلرىنى قبول قىلەمن و شونگە
كۆرە نىمە ضرور بۇلسە، اۋشە ايشىنى بجرەمن.

قۇچقار (توشونىشگە حرىكت قىلىپ): دېمىك، بىز اۋزىمىزدىن الكترومگىنىت
تۇلقىنى چىقرەمىز، سىز اۋنى قبول قىلەسىز. ايى، بوندن چىقدى، سىز
كېلگۈنىنىگىزگچە بېكاردىن-بېكارگە الكترومگىنىت تۇلقىنى چىقىرىپ ياتىن
اپكىنىمىز-دە، ە؟ اۋنى ھېچ كىم قبول قىلمىسە...

علامت: مەنە، مىثلاً، ايككى كوندن بېرى ايشىنىگىزگە طعام آلىپ بارەمن-ە؟ ھىچ
محل، قىسى برىگادەدە ياكە قىسى قرەدە^۱ ايشلەياتىگىنىگىزنى سۈرەگنەنمى؟
قۇچقار: يۇق...

علامت: طعامنى آلەمن-و، تۈپە-تۇغرى تاپىپ بارەۋېرەمن. الكترومگىنىت
تۇلقىنىلرى مېنگە يۇل كۆرستەدى.

قۇچقار (خۇرسىنىپ): قۇمرى ھەم ادەشمەى تاپىپ بارردى... اونگە نىمە يۇل
كۆرستر اپكىن-ە؟ ياكە، دېيلىك، ھەر كۈنى كۈچەمىزدىن قنچە-قنچە تراكتور
اۋتەدى. بالەلرىم بۇلسە مېنىنگ تراكتورىمنى آوازىدن تىنىپ، يۈگۈرىپ
چىقىشەدى... بۇلمەسم، اونچە-مونچە اۋستە مېخانىك ھەم تراكتورلرنى آوازىدن

^۱ قرەتە: يخلىت بۇلك بېر ياكە اپكىن ميدانى.

اجرە تالمەيدى... (اۋكىنچ بىلن.) اي خدا مېن توشونمەيدىگن جومباقلرينگ مونچە كۆپ-ە...

علامت: توشونمەگن نرسە لرېنگىزنى سۆرەنگ، بە جان و دل جواب بېرەمن.

قۇچقار: منە، دېيلىك، مېن نېمە دندىر خورسند بۇلدىم-ە؟ سىز ھم مېنگە قۇشېلىب سېوينە سىزىمى؟

علامت: يۇق، مېن اوندە خاطر جمع بۇلەمن. نېگە كە، ساغ-سلامتسىز، قارنىنگىز تۇق، ھېچ نېمە بېزاوتە قىلمەيپتى — دېمك، ھەمەسى جايىدە.

قۇچقار (روحى توشىب): ھە... (اميدوار.) خۇپ، خفە بۇلسم-چى؟ اوندەيم برى بىرمى؟

علامت: برى بير اېمس. سىز خفە بۇلگن نرسە نېنگ سېبىنى تاپىب، برطرف قىلەمن.

قۇچقار: اي-اي، اوندە سىز ھم اۋزىمىزنىنگ رھبرلرگە اۋخشەگن گپ اېكنسىز-دە. بير ايش بىلن بارسنگ، نە دردېنگگە شرىك بۇلەدى، نە خورسندچىلىگىنگگە. نامى «محلي حاكميت» بۇلگنى بىلن، بىلمەيمىن، نرىگى محلەگە قرەيدىمى... (بىردن.) علامت خان، سىز بىغلەي آلە سىزىمى؟

علامت: يۇق.

قۇچقار: عيال كىشى نېنگ ھر زماندە يىغلب تورگنى يخشى. بېنگىل تارتەدى. اېركك نېنگ يۇرىغى باشقە — اويت بۇلەدى. منە، مېن سىرە يىغلمەگنمن. (اويچن.) لېكن، اويت بۇلمەگنىدە يىغلردىم...

علامت: اويت بۆلمەيدى، يىغلەيوپرىنگ.

قۇچقار (خجالتلى): اي، قۇيسىنگىز-چى، قىزىقمىسىز...

علامت: راست، اويت بۆلمەيدى، چۈنكى مېن اويتنى توشونمەيمەن.
الکترومگنيت تۇلقىنلىرى بۆلسە باشقە گپ. مەن، حاضر سىز يىغىگە احتياج سېزەيپسىز — بونى توشونمەن. بېملال يىغلەيوپرىنگ، قۇچقار اكە. مېن روباتمەن-كو، تېمىردەن ھەم اويەلەدىمى آدم؟

قۇچقار (حيران): اي... نىمە دەپ يىغلەيمەن؟

علامت: خواھلەسىنگىز نىمە دەپ يىغلىشىنگىزنى يازىپ بېرەمەن.

قۇچقار: يۇغ-اي، اېندى يىغلىشىنىم قاغازگە قرەب يىغلىسك اويت بۇلر؟..

علامت: مېن آدملىر حقىدە باشقەچە تصوردە اېدىم. اولرىنگ اېركى قۇلىدە، نىمەنى خواھلسە شونى قىلالەدى، دەپ اويلردىم. نختا كە خلاصەلریم ناتوغرى بۆلسە؟

قۇچقار: ھلىم اېركىمىز قۇلىمىزدە.

علامت: نېگە بۆلمسە يىغلالمەيپسىز؟

قۇچقار: اېندى، علامت خان، دوب-درستدن قىيىن-دە. بىر سبب بۆلمسە...

علامت: سبب تاپەمىز.

قۇچقار: قندەى قىلىپ؟

علامت: ھىپنوز قىلىپ.

قۇچقار: نىمە-پنوز؟

علامت: ھىپنوز. قاعدە بۇيىچە، ھىپنوز فقط يالغاندىن عبارت بۇلەدى. مثلاً، تىشى آغرىپ تورگن آدمگە، «تىشىڭىز آغرىمەيپتى» دېپ يالغان گىپىرلەدى.

قۇچقار: يۇق، مېن يالغان گىگە يىغلمەيمەن.

علامت: اخىر، يالغان خودى راستەدى قىلىپ گىپىرلەدى-دە! ھەمە ايشانەدى، حتا گىپىرەياتگن آدم نىڭ اۋزى ھەم! قنى، مونداق اۋتىرىنگ-چى. باشلەدىك. كۆزىمگە قرەنگ... بۇشەشىنگ... غۇردەيمىنگ، بۇشەشىنگ، دېپەيمەن. يىخشى...

قۇچقار: قۇيىڭ، نىمە كېرەگى بار، برى بىر يىغلمەيمەن...

علامت: يىغلمەيسىز... (قۇللىرىنى اونىڭ باشى اوزرە حرىكتلنتىرىپ). يىغلمەيسىز... چونكە، جودە اپزىلگىسىز... يورەگىڭىزگە قىل ھەم سىغمەيدى... ايچ-ايچىڭىزدىن بىر نىمە تاشىب كېلەيپتى... ھىچ كىم نىڭ رحىمى كېلمەيدى، بىراو دردىڭىزگە شرىك ھەم بۇلمەيدى... اۋز ياغىڭىزگە اۋزىڭىز قاوورىلىپ يىشەپسىز... افت-انگارىڭىزگە بىر قرەنگ، قىرققە كىرگن قىرچىلّمە يىگىتسىز-و، كۆرگن آدم سىزنى اېلىكىدن آشگن، دېپ اۋىلەيدى. قورىپ-ققش بىرەپسىز... اېسىڭىزنى تىنىسىز كە، تىنمەي محنت قىلەيسىز، لېكن ھىچ بىرىڭىز ايكى بۇلمەيدى. رۇزغار، بالە-چقە تشوېشى، دېپىسىز، افسوس كە، بو تشوېشلىرىڭىز چېكى يۇق. اېرتەلبدن-كېچىگچە چومالىدەي غىمىر-غىمىر

قىلەسىز-و، راحتىنى كۆرمەيسىز. «پختە كارمن» دېب كۆكرە گىنگىزگە
مشتلەيسىز-و، كۆرپە نىگىزگە پختە تاپالمەيسىز! كىيب آلگن كىيمىنگىزنى قرەنگ،
يېنگىل صناعت يېتىشتىرەياتگن ھەمە برک^۱ محصولات سىز و سىزگە
اوخشەنلرگە نصيب قىلەدى. منەوى نىمە؟ شو ايسىقده كىم نىلون كۆپلەك
كىيەدى؟

قۇچقار: مگىزىنگە كېلگن اپكن، ارزان گىنە دېب...

علامت: اۋزىنگىزگە بىر تشقىردىن قرەنگ، قىسى زماندە يشەيسىز؟ كىمگە
اوخشەيسىز؟ آياغىنگىزگە اىلىپ آلگن كلاۋوشىنگىز قەيېردىن چىققن؟
يىنگى بۇلدنمى، تاشكېنت دنمى؟

قۇچقار (آياغىنى تارتىپ): كلىشمس (كالاۋوش)، پتىنكە^۲...

علامت: بو دنياگە كېلىپ نىمە كۆردىنگىز، قۇچقار اكە؟ «ايگى مرتە تاشكېنتگە
بارگنمن» دېب مقتنەسىز، آدملىر «آق دېنگىز و قارە دېنگىز» قىلىپ يورىشىدى!
«ھە اپندى، اولر باشقەچە آدملىردە» دېيسىز. قنقە، باشقەچە؟ نىمەسى باشقەچە؟
نخاتكە، عادى گىنە انسانى غرور بۇلمسە؟! شو درجەگە يېتگنسىز كە، بارە-بارە
اوندەيلرگە ھوس ھەم قىلمەى قۇيگنسىز! ھوس قىلەۋېرىپ، آرزو قىلەۋېرىپ
چرچەگنسىز، خالدىن تايگنسىز!

قۇچقار: نىمە قىپتى، اپل قطارى يشەيىمىز...

^۱ برک: ياغاچدىن قورىلگن وقتىنچەلىك اۋى، يشش جاي.

^۲ پتىنكە: اۋرگىمچك (پىلە قورتى) اىنى نىنگ تالەسى، اۋرگىمچك اۋيىگە اوخشەتىپ تۇقىش.

علامت: شونەدى دېب اۋزىنگىزنى آۋوتەسىز. قدر-قىمت-چى؟ مېن آدم اېمىسمن، لېكن شولرنى اۋىلەيۈپرىب-اۋىلەيۈپرىب، اىچىمدەگى مورتلرېم^۱ قىزىب كېتەيپتى! مېنچەلىك ھەم اېمىسمىسىز، قۇچقار اكە؟! بىران تىرىك جان سىز بىلن حسابلاشەدىمى؟ بىراۋگە گېيىنگىز اۋتەدىمى؟ «شودگارنى باشلە» دېسە باشلەيۈپرەسىز، «ھلى يېر قورىمەگن، لاي-كو» دېيالمەيسىز! تۋى-مەرکەلردە پاىگىدە اۋتيرەسىز! «اولوغلرگە» تيارلنگن دسترخوانگە يقىنلاشمەيسىز! جايىنگىزنى بىلىپ اۋتيرىشگە مجبورسىز، چونكە «محنتكش» دېگن منصب بىلن تۈرگە چىقالمسلىگىنگىزنى يىخشى بىلەسىز! شلېيە^۲ كىيىب، بۋيىن باغ تققن كېتمان دستە ھەم سىزنى حقارتلىشى، تحقيرلىشى مەكەن! الم قىلمەيدىمى؟

قۇچقار: ھە اېندى، رھبەر بۇلگىنىدىن كېيىن كايىدى-دە...

علامت: بىرەم كونلرى رياندەگى نامىشەن بىراقچە كۈتريپ اۋتگىنىنگىزگە خورسند بۇلىپ يۈرەۋېرەسىز! مجلسلردە قۇل كۈتريش و چىك چلىشنى بىلەسىز، باشقە ھىچ بلانى حل قىلمەيسىز! كۈيىنچە اۋشە مجلسدە نىمە حل بۇلەياتگىنىنى ھەم توشونمەيسىز!

قۇچقار (تأثيرلنىپ): گېيىنگىز ناتۋغرى، علامت خان... «حرمت تختهسى» دە صۈرەتېمىز تورىدى...

علامت: اېندى بار اميدىنگىز بالەلرىنگىزدن، اولرنى اۋقېتىپ «كتە آدم» قىلماقچىسىز. لېكن اولرىنگىزدن «كتە آدم» چىقمەيدى. قىشىن-يازىن دلەدن

۱ مورت: اسباب-اوسكونە و ماشىنەلرنىنگ بورب ايشگە سالەدىگن كلىتى.

۲ اطرافى ساپەبانلى باش كىيىم، پىكىلى تۋى.

علامت: يىغلەيسىز... انە، كۈنگلینگىز تۈلب تورىدى... لىنىگىزنى تىشلەمگ، قۇچقار اكه، فايدهسى يۇق. اخير، ياش كۈزدن چىقهدى، آغىزدنمس...

علامت: ھمە گپ شونددە-دە — نالیمە یسیز. کۈنیکیب کبتگنسیز. یرەلر تاشگە آیلنگن — آغریق سېزمەیدی. داد سالیب بقیریش-کو قۈلینگیزدن کەلمس، هیچ قورسە اینگرەب قۈییشگە ھم قادار اېمسمیسیز، قۈچقار اکە؟ «حیات دېگنلری شونقە بۇلر اېکن» دېب عمرینگیزنی اۋتکزە یسیز. قلیبینگیزنینگ اونوت بۇلیب کبتگن، اۋزینگیز ھم بیلمەیدیگن اللەقیسی بورچکلریدە مېلتیللە یاتگن اۋشاققینە ناراضیلیکدن قۇرقەسیز، اویەلەسیز، اونی سېزمسلیککە آلەسیز! تۇغری، قدر-قیمتینگیز آشکارا حقارتلنگنیدە اۋشە مېلتیللە یاتگن چۇغ آلنگە آگندە ی بۇلەدی و سیز اونی عراق^۱ بیلن اۋچیریشگە اورینەسیز. دنیاگە شیرەکیف کۈزلر بیلن قرەب تسکین تاپەسیز، بیر قدر یوپنەسیز ھم. لېکن

www.ezgu.org

اېرتەسى كۈنى كىيىنگىز ترقب، دىنيا يەنە اصل ھالىگە قەيەدى! شۇندە
اۋزىنگىزنى قۇيرىگە جاي تاپالمەيسىز، ھەسەز-ھەدەسەز ھەلەمە مەشتەپكەينە
جەئەنگىزنى قۇيىگىنى جاي يۇق! سۇنگ يىغلەماقدىن اۋزىگە چارەنگىز قالمايدى و
اۋكسىب-اۋكسىب يىغلەيسىز...

قۇچقار (كۈزلىرىدە ياش اۋىنىب): يالغان!.. مېن ھېچ قچان يىغلەمەگەنم..!

علامەت: يىغلەگەنسىز. فقط كۈزىنگىزىنىڭ نىرىگى تامانى بىلەن يىغلەگەنسىز. كۈز
ياشلىرىڭىز تەشقىرىگە اېمىس، اېچىڭىزگە آققىن. مەن، مېنىڭ اېچىم تۈلە تېمىر-
تېرسىك، سىزىنىڭ ۋەجەدىڭىز اېسە فقط و فقط كۈز ياشىدىن ەبارت. لىم-لىم
ياش...

قۇچقار (بەلە يىغلە يوبارەدى، سېچىپ تۇرىپ آياغى آستىدەگى قىلىنى ضرب
بىلەن تېپەدى): اې، پەرىگە لەنت ھەمەسى نىڭ!!!

علامەت: نېگە اونقە قىلەپىسىز، قۇچقار اكە اخىر، بو شۇنچە كە ھېپنوز-كو.

قۇچقار: اې، ھېپنوزىڭىزىنىڭ ھەم پەرىگە مىڭ لەنت! (ياش بالەدەى
غىنگەشەپ يىغلەيدى. علامەتنىڭ يېلەكەسىدەگى قىزىل مىكروسخېمەنى
آلەدى-دە، باشى اۋزە بىر-ايگى اېلنتىرىپ، كۈچە تامانگە آتەپ يوبارەدى).
بازارتاى!.. ھۇ، بازارتاى! بىر قەرب يوبار، جۈرە، ايگى آغىزگىنە گېيم بار!..
بازارتاى، جان دۈستىم، بىر قەرگىن!.. سېنگە آتەمەسم كىمگە آتەمەن،
بازارتاى!..

شرافت (دېوار آشه مۇرەل): بازارواي اكم ايگى قاپ گينه بقله جان^۱ آليب، بازارگه كېتودىلر. نيمه اېدى؟

قۇچقار (يىغلگنچە): زېرىكىب كېتدېم!.. قرته سىنى^۲ آليب چىقسە، بىر-ايگى قۇل «دُرک» اۆينە ماڧچى اېدېم...

شرافت: ھە-ھە... مىلى، كېلسەلر آيتىب قۇيەمەن. (غايىب بۇلەدى).

قۇچقار يىغلەي-يىغلەي علامتگە باشقە مىكروسخېمە اۋرنتەدى.

علامت (كوبل): «ينە اۆينە يىلىك، يەنە كويلە يىلىك، اقبالىمىز پارلاق اېكن، دوران سورە يىلىك. اقبالىمىز پارلاق اېكن، دوران سورە يىلىك...» (تۇختاۋسىز آيتەۋېرەدى).

قۇچقار انچە وقت حاۋلى بۇيىل بې مقصد سىغىب يۈرەدى. استە-سېكىن اۋزى ھەم بىلمەگەن حالدە اونىنگ يىغىسى «دوران سورە يىلىك» اشولەسى بىلەن اويغونلشىپ كېتەدى.

^۱ بقله جان: بادىجان.

^۲ قرته (Card): قىتە، قطعە.

پرده

بېشىنچى صحنە

۷۸ | بېت

اۈچىنچى كۈن. قۇچقار يەنە اۈستۈنگە باغلب تىشلەنگەن. حاۋلىدە باشقە ھېچ كىم يۇق. او اۈزىگە كېلىپ، اطرافكە رزم سالەدى.

قۇچقار (قىيىنەلىپ). واى، جانىم-اى... كېچە يەنە بۇپتى-دە، پدريگە لعنت!.. علامت! علامت، دېيەپمەن!.. (خۇرلىگى كېلىپ). بويىم باغلب تىشلىدى!.. بو خاتىن ذاتى نىنگ ھەمەسى بىر گۇر اېكن. مېن اخماق، بو روبات-كو، آدم اېمس-كو، اېسى باردىر، دېب اۋىلىمەن!.. ھۇ، تىرىك جان بارمى؟! اى-ھە، كېچە تېرىم باشلەنگەن-كو، دلەگە كېتگەن... واى-اى، ايچىم يانىب كېتەيپتى... قۇمرى ھەم توزىك اېكن، ھېچ بۇلمەسە سوو-پوو بېرىپ تورردى... (بىر-ايگى چىرەنىپ كۆرەدى). بازارتاي! ھۇ، بازارتاي!

شرافت (دېۋار آشە مۇرەلب): ھە؟

قۇچقار: بازارتاي اۋىدەمى؟

شرافت: بازارواى اكم تۇرت قاپ گىنە تورپ آلىپ، بازارگە كېتۈۋدىلەر. نىمە اېدى؟

قۇچقار: سۇرەماقچى اېدىم... ھلىگى، كېچە يەنە كاسمونۇتلر^۱ اۈچىيىدىمى؟

شرافت: خېرىم يۇغ-ھە.

۱ كاسمونۇت: كاسموس (فضا، كاينات)گە اۈچۈۋچى، اۈچۈۋچى.

قۇچقار: كېچە رادىو «اۋچىدى» دېدىمى، «اۋچىب قالدى» دېدىمى، ايش قىلىپ،
بىر نېمە دېدى-دە...

شرافت: اي-اي، ايش كۆپ، كىم رادىو اېشيتەدى، دېسىز... (غايىب بۇلەدى).

بېت | ۷۹

اېشىكىدىن آغىر سومكەنى سودرەگنىچە تراب جان كىرىپ كېلەدى.

تراب جان (سومكەنى اۋشە يېرگە تشلب، يۈگۈرىپ كېلەدى): ددە، بىز يەنە قىتىپ
كۆچىپ كېلەيپمىز!

قۇچقار: اۋغىلتاي!.. كېلدىنگىمى-ە، جگرىم!.. (تلپىنىپ). ساغىنتىرىپ
قۇيدىنگ-كو، اۋغىلتاي!..

تراب جان: سىز نېگە بارمەدىنگىز، ددە؟ كۈتەۋېردىك، كۈتەۋېردىك.

قۇچقار: مېنىمى؟.. (تېپەگە قرەب قۇيىپ، اضطرابلى). يېلكەمنى باسىپ تورگن
يۈك آغىرلىك قىلدى-دە، اۋغىلتاي...

تۈگۈن كۈترىپ آلگن قۇمرى حاۋلىگە كىرىپ، اېرىگە كۈزى توشىشى بىلن ھمان
قۇرقىپ كېتەدى و تۈگۈننى اولاقىتىرگنىچە يۈگۈرىپ كېلەدى.

قۇمرى: ۋاي، شۇرىم!.. ۋاي، اۋلىپ قۇيە قالەى!.. ھلىىم باغلىق تورىبىسىزىمى،
ددەسى؟!

قۇچقار: تورىبىمىز — بىز بىر سۆزلى آدممىز.

قۇمرى (شاشە-پېشە ارقانىنى يېچە باشلەيدى): آدملىرىدەيم انصاف قالمىدى، اۆلىب قالمىدىم دېيىشمەيدى-يە!.. بونقە ليگىنى بېلگىنىمە اۆزىم يېچىپ كېتىدىم... واى، شۇرگىنەم قورسىن-ه!.. بېلىنگىز ھەم قاتىب قالىغىدۇر، ددەسى؟

قۇچقار: قاتمەي-چى! اوچ كوندن بېرى عىسى پىغمىر بۇپ تورىيىم!

قۇمرى: قىشلاق نىنگ اقسقاللرى، كپ-كتە آدملىرى، كو، دېب مېن اېسىنى يېگن اۋشەلرگە ايشانىيىمەن-ه! انصافسىزلر!.. كېلىنگ، يېلكەمدن اوشلب آلىنگ... (سويىپ، كرەواتگە اۋتقزەدى). قۇرقىتىپ قۇيەي، دېب بىر-ايگى كونگە كېتوودىم-دە، ددەسى، بونقە بۇلىشىنى كىم بىلىيدى، دېسىز...

قۇچقار: بالەلرىنگ قنى؟

قۇمرى: مەكتىدە. چىقىپ، تۇغرى شو ياققە كېلىشەدى. ترابجانىنگىز كۈچەگە چىقىپ آلىپ، فقط سىزنى كوتەدى. قالگىلرىم «ددەم-چى، ددەم» دېيۈپرىشىپ، آدمنى قان قىوارىشىدى. بالەلرىمگە قرەب تورىپ، جەل قىلمەي مېن اۋلەي، دېدىم و، يۈگۈرىپ كېلەۋېردىم. اوچ كون — مىنگ كون بۇپ كېتدى... (يىغلەيدى).

قۇچقار (خاتىنىگە غلطى سىنچكاۋلىك بىلن تىكىلىپ): عيال كىشى نىنگ ھەزماندە يىغلب تورگىنى يىخى... مېنگە قرە-چى.

قۇمرى: ھە؟..

قۇچقار: كۈزلرىنگ نىمەدن يىلگىن، قۇمرى؟..

قۇمرى: واى، او نىمە دېگىنىنگىز؟

قۇچقار: دلەگە طعام آبارگىنىگدە مېنى قنقە قىلىپ تاپردىنگ؟

قۇمرى: بىلمەسم... (اېرى نىنگ قرشىسىگە چۇكىب.) بىران نرسە بۇلدىمى،
دەدەسى؟

قۇچقار (چوقور تىن آلىب): بۇلدى-دە، قۇمرى، بۇلدى... (خاتىنى نىنگ
قۇللىرىنى آلىب بىرىس تىكىلىپ تورەدى، سۇنگ يوزىگە باسىب، كۇزلىرىنى
يۈمەدى.)

قۇمرى: واى، نىمە قىلگىنىگىز بو، قۇچقار اكە، بالەدن اويلىسنگىز-چى... اوچ كون
اۋتىب ھم كىفىنگىز ترقمەدىمى؟ تراب جان، بار، بالم، كۈچەگە چىقىپ قرە-چى،
اكەلرىنگ كېلەيپتىمىكن.

تراب جان: خۇپ. (يوگورىپ چىقىپ كېتەدى.)

قۇمرى: نىمە بۇلدى اۋزى، دەدەسى؟

قۇچقار: شو، قۇمرى، اۋقىگن يخشى اېكن-دە. منە، مثلاً، مېن كېيىنگى پىتدە جە
كۇپ اۋقىيەپمن.

قۇمرى (كولىمسىرەب): راستدن-ه؟ قىزىق بۇپتى-كو...

قۇچقار: بىلەسنمى، دنيادەگى بار تىرىك جان اۋزىدن الكترومگىنىت تۇلقىنلىرى
ترقتەدى. آدم ھم ترقتەدى. سېن بىلن مېن ھم ترقتەمىز. بالە-چقەمىز ھم.

قۇمرى (جىلمەيىب): خۇش كېين-چى؟

قۇچقار: نېمە، كېيىن؟ تىرتەدى — تامام.

قۇمرى: ھە، كۆپ اۋقىبىسىز. يىخى اېكن، قىسقىگىنە.

قۇچقار: الكترومگنىت تۇلقىنلىرىنى-كو تىرتەيىمىز، لېكن اونى قبول قىلەدىگىن باشقىە بىر اپارات^۱ ھم بۇلىشى كېرەك اېكن-دە، قۇمرى. بۇلمىسە نېمە فايىدەسى بار، تىرتەسك تىرتىب ياتەۋىرەمىز-دە. اۋشە اپارات... اتى نېمە اېدى؟.. ھلىگى، كئەكان پتنوسدەى عالمئاي بىر بلا دېودى-يە... لاكت... لاكتەتور^۲! لاكتەتار بۇلىشى كېرەك! منە، مثلاً، ادارەنىنگ تېپەسىدە نېمە بار؟

قۇمرى: كالخازنىنگ ادارەسىنى ايتەيىسىزىمى؟ ياۋۋايى كىترلر بار، گلە-گلە بۇلىب اوچىب يۈرەدى.

قۇچقار: بىراق بار، اۋقىمەگن! انە اۋشە بىراق نىنگ يانىگە بىرتە لاكتەتار ھم اۋرنىتىش كېرەك، دېپەپمن. بۇلمىسە، اۋزىنگ اۋىلەگىن، قۇمرى، مېن الكترومگنىت تۇلقىنلىرى تىرتەيىمىن... قىرق يىلدن بېرى. سېن الكترومگنىت تۇلقىنلىرى تىرتەيىسن... توغىلگىنىنگدن بېرى. تاشمت تىرتەيىپتى، اېشمت تىرتەيىپتى، عبدرحىم، مەرحىم تىرتەيىپتى — قبول قىلەدىگىن اپارات يۇق! شۈنىنگ اوچون، قۇمرى، ھر بىر ادارەنىنگ تېپەسىدە بىرتەدن لاكتەتار بۇلىشى كېرەك! بىرتە بىراق، بىرتە لاكتەتار! بىرتە بىراق، بىرتە لاكتەتار! ھازىر-چى؟ فقط

۱ اپارات: وسىلە، اسباب؛ معین بىر ایشنى بجرىش اوچون خىزمت قىلەدىگن اسباب، ماسلمەنىنگ عمومى نامى.

۲ لاكتەتور: اوچاق، كېمە و شو كېيلىرىنىنگ تورگن جايىنى اولردن قىيىنگن ياكە تىرتلگن تاۋۋوش ياخود رادىو تۇلقىنلر واسطەسىدە انىقلش.

بىراق نىنگ اۋزى تورىدى. اي-اي، دىنيا كۆرگەن آدممىز-دە، قۇمرى، بىلەمىز. ايگى
مرتە اۋشە تاشكېنتىنگەيم بارگەنمەن، كېرەك بۇلسە..!

بېت | ۸۳

قۇمرى: خۇپ، سىز ايتىگەندەي بۇلدىيم، دېيلىك، كېيىن-چى؟

قۇچقار: كېيىن... كېيىن ھىچ ادەشمەي ايشلەياتىگەن جايىنگە طعام آبارىب
بېرىشەدى. اوندن-بوندن يۇل سۈرەب اۋتىرمەيدى، اېشمتۋاي قىسى قرتەدە
ايشلەپىتى، دېب. اۋقىمەيسن-دە، قۇمرى، اۋقىمەيسن. اۋقىشەدە گپ كۆپ.

قۇمرى: واى، اۋلەي!.. (تورىب). سىز بىلەن گپ ساتىپ اۋتىرىشىمنى قرەنگ.
شونچە كوندن بېرى توز تاتگىنىگىز يۇق... حاضر بىران نرسە قىوارەمن. (آشخانە
تامانگە كېتەدى.)

ھاولىققىچە عالم جان يۈگۈرىپ كىرەدى، رنگى اۋچىگەن، ھاولىنى گىر ايلنىپ،
تلاۋسىرەب كىمنى دىر قىدىرەدى.

عالم جان (قۇچقارنى كۆرىپ): قۇچقار اكە!.. تمام!.. تمام، ھەمەسى توگەدى!..

قۇچقار: نىمە توگەدى، عالم تاي؟

عالم جان: شۇرىم قورىپ قالدى، قۇچقار اكە، شۇرىم قورىپ قالدى!..

قۇچقار: مونداق توشونتىرىپراق گېير، عالم تاي. اونقە كۆكرەگىنگە
مشتلەگىنىگ بىلەن بىز توشونەۋېرمەيمىز، بىر عامى آدم بۇلسك...

عالم جان (اونىنگ يېلكەسىگە باشىنى قۇيىپ، يىغلانچە): قۇچقار اكە،
علامتەن اجرەب قالدېك!..

قۇچقار (دەشتە): ياپىر-اي!.. نېگە؟.. قىچان؟..

عالم جان: حاضر... بارىم، قىرتەنىگ باشىدە توتىپ ياتىدى... كويىپ كېتىدى!..

قۇچقار: واى، بې چارە-اي!.. (بوزىگە فاتحە تارتىپ.) مىلى، بىردىم بۇل، عالمى. بو اپىدى، ھەمەنىگ باشىدە بار سودا، اوکە. بىراو اپرتە، بىراو كېچ، دېگەندە...
عالم جان (يىغلى): يېتى يىللىك محنتىم، يېتى يىللىك عمرىم بىراد بۇلدى، ھواگە اوچدى!..

قۇچقار: قۇى اپىدى، فايدەسى يۇق، بۇلر ايش بۇپتى... ايش قىلىپ، ايمانىنى بېرسىن... اپىدى نېمە قىلەسن، عالمى؟

عالم جان: نېمە قىلدىم، ساغ قالگن قىملرىنى آلىپ، زىچىست قىلەمن.
قۇچقار (صدق دلدن): ھە، امان قالگن جايلرىنى آلىپ قۇى، يادگار-دە...
بۇلمسە، مېن آدمىلرگە خبر قىلەۋېرەي، ھ؟ (كېتە باشلىدى.)

عالم جان (عصبى): نېمەسىنى خبر قىلەسىز؟

قۇچقار: ھە اپىدى، جنازە دېگىنى كۆپچىلىك بىلەن-دە، عالمى.

عالم جان (پارتلى): ۋېى، سىز سَل جَنى راقمىسىز-ھ، جَنى راقمىسىز؟ ھلى نىكاح اۋقىتەسىز، ھلى جنازە دېسىز!

قۇچقار: اپىدى، تىرىك آدمەدى بۇپ قالوۋدى-دە...

عالم جان (ھجومگە اۋتىپ): علامىنىگ نېمەدن اۋلگىنىنى بىلەسىزمى؟

قۇچقار: يۇق...

عالم جان: زۇرىقىب اۋلدى! اونى... سىز اۋلدىردىنغىز!

قۇچقار: ياپىر-اي..!

عالم جان: ھە، سىز اۋلدىردىنغىز! كېنايىم كېتىپ، جودە تۇغرى قىلغىنلار، سىزنىڭ قۇلىنغىزگە توشغن ھەر قندەى عيال ھم البتە نابود بۇلەدى! سىز اوچىگە چىققن فيودالسىز!^۱

قۇچقار: نىمە-دال؟..

عالم جان: فيودال! علامت بې چارەنىڭ باشىگە نې كونلرنى سالمەدىنغىز! نىمە عذابلرنى كۆرمەدى بو يېردە! شۇرلىكنى بې آياو اېكسپلوتتسىيە^۲ قىلدىنغىز!

قۇچقار: نىمە-پلوتتسىيە؟

عالم جان: اېكسپلوتتسىيە! اېرتەلبدن كېچىگچە تىنمەدى-يە! بىر مېنوت^۳ دم آلگنى يۇق، بې چارە، بىر مېنوت! يوو، تازەلە، تىك، يِمە، سوپور! بىر چقىرىم نرىدن سوو آلبىب كېلىپ، كىر يووۋەدى! منەۋى تېزەك ياقىلەدىگن لعنتى اۋچاغىنغىزدە طعام قىلەدى! يېب تۆيمەيدىگن آچ آفت ماللرىنغىز بار: اېرتەلبدن كېچىگچە اۋت بېر، يېم بېر، سوو بېر! خمىر قارەدى، سىگىر ساغەدى! اي، بو اويىنغىزنىڭ ايشى توگەيدىمى اۋزى، يۇقىمى؟! بوندن تشقىرى، دلەگە چىقەدى!

۱ فيودال: شىقتىسىزلىرچە، قۇپال مناسبتدە بۇلوۋچى؛ اېسكىچە فېرلاۋچى.

۲ اېكسپلوتتسىيە (Exploitation): استثمار.

۳ مېنوت: دىقىقە.

مىنگ چناققە مىنگ اپگىلىپ پختە تېرەدى! قىرق-اېلىك كىلو نرسەنى كۆتۈرۈپ، خرمىگە ئايب بارەدى! اخىر، بو دۇزخ عذابلىرىگە قندەى داش بېرسىن، قىنداق چىدەسىن؟! (مەر بىلن.) اخىر، او تېمىر-كو، قۇچقار اكە، تېمىر!.. اونى اۆەيلىش كېرەك، احتىياى قىلىش كېرەك!.. او اۋزىنى اۋىلمەيدى، قىينەلىپ كېتىدىم، دېيىدىگن تىلى يۇق. ايندەمس اپكن، دېب اپشكەدى ايشلەتەۋېرىش كېرەكمى، اخىر؟! «پق» اپتىب جانى چىقىپ كېتگۈنچە اپزەۋېرىش كېرەكمى؟! يۇق، سىز يۈرەگى تاش آدمسىز، قۇچقار اكە!

قۇچقار: ھىچ كىم مىحتىدىن اۋلمەيدى، عالمى...

عالم جان: انە، اۋلدى-كو!!! يەنە نىمە كېرەك سىزگە؟! شۈندەيم كۆزىڭىز اچىلمەيدىمى، قىنقە خدا قرغەگن آدمسىز اۋزى؟! سىز — اينكۈيزىتورسىز^۱!

قۇچقار: نىمە-زىتور؟..

عالم جان: اينكۈيزىتور!

قۇچقار: يۇغ-اي، عالمى، اينكۈيزىتور اپمس، مېخانىزەتور، دې...

عالم جان: ھەمە زمانلردە ھەم انسان عقل و ذكاۋتى نىنگ مىصولى — بويوك كىشفياتلر سىزگە اۋخشەگن جاھللر طفىلى برباد بۇلگن! سىز ترقىيات نىنگ دىشمىسىز! (يۈگۈرۈپ چىقىپ كېتەدى.)

قۇچقار: توبە... علامىگە بىران-بىر اړتىقچە يۈمۈش بويورگن بۇلسم، تىل تارتمەى اۋلەى... نىمە ايش قىلىپ قۇيىدى. ..؟ ھلى قطارلىشتىرىپ يېتى-سگىزىتە بالەنى

^۱ اينكۈيزىتور (Inquisitor): مىفتىش، مىھاممە قىلوۋچى.

توغىب قۇيىڭنى يۇق، كېچەلرى اوخلمەي بېشىك قوچاقلىق چىققىنى يۇق، ھەر بالەسى بىلەن مېنىڭ بار كىسل بۇلىپ، مېنىڭ بار ساغەيگىنى يەنە يۇق... ئاخىر ئو بىر تە ئۆزبېك عىالى قىلەيدىگەن ئايش نىنىڭ يىمىنى قىلدى، خىلاص-كو!.. قىنقىسىگە مېن ئۆلدىرگەن بۇلەي؟..

كەتەكان تاغاره كۆتۈرۈپ قۇمرى چىققەدى.

قۇمرى: غۇنغىر-غۇنغىر قىلىپ كىم بىلەن گېلىشەيىسىز، دىدەسى؟

قۇچقار (ئۆتە جەدى): خىدا بىلەن.

قۇمرى (ھەل بىلىپ): راستىن-ئە؟ خۇش، خىدا سىزگە نىمە دېدى؟

قۇچقار: ئاي، ئېسى يۇق بىندەم، شىكرانەلەر كېلتىر كىم، خاتىنىنىڭنى ئادەم قىلىپ يىرەتگەنمەن، دېدى، بۇلىمىسە ئالەقچان زىچىست بۇپ كېتىدى، دېدى..!

قۇمرى بو گېگە شونچە كە كولىپ قۇيەدى-دە، يەنە ئادەتى، كۈندەلىك يۈمۈشلەرگە شۇنغىي كېتەدى. قۇچقار ئۆشە كۆيى، خىيالگە باتىگىچە تۈرۈپ قالەدى. قەيەردىن ئىر — قۇشنى ئاۋلىدە بۇلىسە ئىجب ئېمىس — بىزگە تىنىش قۇشنىق ئېشىتىلەدى: «يەنە ئاۋىنەيلىك، يەنە كۈيلەيلىك، ئاقبالىمىز ئارلاق ئېكەن دوران سۈرەيلىك. ئاقبالىمىز ئارلاق ئېكەن، دوران سۈرەيلىك»...

تەمام

TEMER XOTIN

SHAROF BOSHBEKOV

